

Familj till familj - ett ljus i mörkret

Vem är Elisabeth Ström?

- **Coronan slår hårt mot kyrkan**
- **Visitation i Sudrets pastorat**
- **Ny organisation på Visby stiftskansli**
- **Klockare i tre generationer**
- **Församlingspedagog - presentation**

Dessutom: **porträtt**, var glad, **kulturhistoria**, kalendarium, **med mera**

I detta nummer kan du läsa om:

Pandemin har slagit hårt mot kyrkans verksamhet sid 4
Visitation i Sudrets pastorat sid 8
Anette Torgnysdotter – ny pedagog i Klinte pastorat sid 10
Messy church sid 12

Kapellinvigning sid 13
Tre generationer klockare sid 14
Cedergrens orgelfabrik sid 18
Hur avbildas julevangeliumet i våra kyrkor sid 20

Familj till familj sid 22
Elisabeth Ström - vem är hon och vad vill hon? sid 24
Ny organisation på stiftskansliet från 2021 sid 31
Meditation i juletid av Elisabeth Ström sid 32

Pärlkransar sid 33
Lekmannautbildning sid 34
Vägen till Gotland är inte alltid spikrak sid 35
Pilgrimsvandring i Klinte sid 38

Sunniva Rettinger - ny präst i Dalhems församling sid 39
Våga vara glad – ett självklart kristet budskap sid 41
En ny bok om våra kyrkor sid 42

Kalendarium sid 44

Nu behövs kyrkan mer än någonsin

Coronapandemin sveper över världen. Det många trodde skulle vara över på några veckor har nu lamslagit samhället i snart tio månader. De restriktioner som infördes i mitten av mars innebar för kyrkan i Sverige, i jämförelse med vår omvärld där lock down rådde, inte så omfattande begränsningar. Men för våra kyrkor i utlandet, som jag också är biskop för, har i de flesta fall fått stänga ner större del av sin verksamhet och allt vad gemensamma gudstjänster heter. Det kan ni läsa om i artikeln på följande sidor.

I Sverige kunde vi fortsätta att samlas, även om det fanns ett tak på femtio personer och rekommendationer för 70 plussare att stanna hemma. På äldreboenden infördes också besöksförbud. Men det var vår, härlig sommar och vi fick en varm lång höst, så många aktiviteter arrangerades utomhus, det hjälptes till att handla, körer åkte hem till äldre, sjöng i trädgården eller utanför servicehus och äldreboenden. Det filmades gudstjänster och konserter som lades ut på sociala media - Jag måste säga att nöden födde en kreativitet som i många fall breddade vår verksamhet och förmåga hur vi kunde nå ut.

Vi såg hur smittspridningen avtog och dödstalen minskade rejält, ett vaccin var på gång och hoppet om att kunna fira advent och jul som vanligt var något som började gro hos allt fler ... då kom senhösten och ”den andra vågen”. Stopp för större folksamlingar än åtta personer och råd att inte träffa andra än de allra närmaste. Detta i en tid då kyrkan behövs mer än någonsin. I de tusen år våra kyrkor har funnits har människor vänt sig till kyrkan i orostider av krig, pest och hungersnöd, för att få stöd, hopp och kraft att överleva. Så också nu. Men nu begränsas våra möjligheter att samlas till högst åtta personer. Det innebär fem besökare, en präst, en kantor och en kyrkvaktmästare eller kyrkvård. Men, vi lovar, trots det ska vi hålla gudstjänster i alla våra kyrkor.

Gudstjänster kommer att filmas och läggas ut på hemsidor och Facebook. Vi planerar att arrangera psalmsång tillsammans med Visby brass och sångare, så att alla har möjlighet att hemifrån, visserligen via datorn, få sjunga Hosanna och Bered en väg för

herren. Det är psalmer som förkunnar att det är jul och för många en självklar ingrediens i en riktig jul än skinka, Kalle Anka och tomte.

Vi vill att våra 100 kyrkor ska vara öppna och välkomna besökare för enskild andakt, tända ett ljus, skriva ner en bön eller sitta ner en stund och tänka på de nära och kära. Kyrkklockornas klang kommer att höras i alla socknar och om inte kalla till gudstjänst så mana till bön och eftertanke. Vi finns där och som någon församling skrev: en präst eller diakon är aldrig längre bort än ett sms.

Är det någon gång som kyrkan ska synas så är det nu – när vi drabbats av en pandemi och det i adventstid, den tid då vi väntar på ljuset och julens glädjebud, att född är Herren Jesus Kristus. Jesus som inte föddes i ett palats, utan under eländiga provisoriska förhållande, på resa, i ett stall med jordgolv – det var en prövning, en prövning så som vi nu själva detta år möter ljuset och julen.

Alla våra kyrkor och församlingar, på Gotland och utomlands finns till för sockenbor och utlands-svenskar – se vad de kan göra för dig så att du också kan fira advent och ljusets högtid.

En välsignad jul och hopp för ett kommande år

+ Biskop Thomas Petterson

Pandemin har slagit hårt mot kyrkans verksamhet - inte minst inom SKUT

Coronapandemin har påverkat hela vårt samhälle, inte minst kyrkan. Under rådande förutsättningar har verksamheter anpassats och på många håll har kreativiteten blomstrat. Jag kan ändå förvånas över hur anpassningsbara vi är: Vi ställer om – inte in, blev som ett mantra. Social media och inspelade andakter har slagit igenom. Gudstjänster har också kunna fortsätta, men med varannan bänk tom och andra åtgärder för att passa Folkhälsomyndighetens krav och rekommendationer. Men i dagarna kom nya starka restriktioner med maxantal på åtta personer i samlingsar. Vad det kommer att innebära får vi se. I denna artikel har jag talat med två kyrkoherdar i SKUT, New York och Bryssel, för att få deras bild av hur pandemin har påverkat verksamheten. Två kyrkoherdar på Gotland har också fått kommentera pandemin, med det var redan i oktober när kurvorna pekade rejält nedåt och man kunde tro att det snart skulle vara över, så blev det inte. Avslutningsvis har biskop Thomas Petersson i sin krönika på föregående sida gett en mer övergripande kommentar av vad det här kommer att innebära för församlingarna på Gotland och SKUT under advent och julfirandet. Text: Lars Bäckman. Foto: Församlingarna och Lars Bäckman.

Bild: Julfest i Svenska kyrkan i New York 2018.

Svenska kyrkan i Bryssel

Fredrik Ollila är kyrkoherde i Bryssel sedan 2018. Han har precis i dagarna, (i slutet av oktober när intervjun görs) fått besked från de belgiska myndigheterna om nya restriktioner. Pandemin har åter tagit rejäl fart i landet och det talas om en andra våg. Fredrik suckar och konstaterar att verksamheten återigen stängs ner.

- Det var fredag den 13 mars som det utlystes lock down i Belgien och det varade fram till 8 juni då vi fick tillåtelse att återöppna kyrkorna i begränsad omfattning. Men nu stängs det alltså återigen.

Svenska kyrkan i Bryssel, Fredrik Ollila med personal.

Församlingen var dock inställda redan från första dagen av "lock downen" i mars att fortsätta fira gudstjänst. Så redan den 15 mars blev det en poddandakt på Facebook och från och med veckan därpå firade de "gemensam" högmässa varje söndag, livesänd via församlingens Facebook sida.

- Med dessa digitala gudstjänster fick vi också delvis nya gudstjänstdeltagare; de kom inte bara från Belgien utan även ifrån grannländerna och från Sverige och Danmark. De är många som har sett och ser våra högmässor regelbundet, berättar Fredrik Ollila.

Faktum var att det fungerade så bra så att även efter 8 juni, då restriktionerna hade lättat, fortsatte de med att göra livesändningar. Teamet är pedagogen Tobias Enell som sköter kameran och kantor Carolina Fröberg som står för musiken och Fredrik Ollila som präst. Fler fick de inte vara i kyrkolokalen.

- Att inte tala till en församling; det var helt nytt för oss alla tre. Men ganska snabbt fick vi rutin på det här formatet och det funkade bra, till och med tekniken och nätverket, berättar Fredrik och fortsätter: Vi fick också snabbt positiva reaktioner och såg att många hade följt gudstjänsterna. Med den vetskapen visste vi att vi hade en församling som uppskattade och var delaktiga. Det underlättade, säger Fredrik, men medger att han så klart saknade sin församling och känslan att fira gudstjänst tillsammans.

Under lock down fick församlingen inte ens ha kyrkan öppen för enskild andakt. Allt var stängt.

- Men vi ville även göra något för alla de som satt ensamma hemma. Restriktionerna var hårda, man fick bara gå ut på en kort promenad och för att handla. Det innebar att många, särskilt äldre blev isolerade i sina hem, berättar Fredrik: Vi ordnade därför virtuella fikastunder klockan 11.00 från måndag till torsdag via skype. Även efter söndagens digitala gudstjänst hade vi fika över nätet. Faktum var att det blev en fin gemenskap och gav upphov till många bra samtal.

Församlingen har i vanliga fall en stor barn- och ungdomsverksamhet som i och med restriktionerna låg helt nere, vilket man självklart inte var nöjd med. Vi började med att lägga upp små aktiviteter på vår Facebook-sida varje torsdag under rubriken Pyssel och bön. Det var förinspelade filmer där framförallt vår pedagog och assistent gjorde något pyssel som anknöt till söndagens gudstjänst, berättar Fredrik och konstaterar att även det blev mycket uppskattat. Men när Belgien väl öppnade upp i juni så kvarstod en hel del begränsningar; de fick till exempel bara ha gudstjänster med max tio till tjugo deltagare, antalet beroende bland annat på familjeband. Det var också munskyddskrav.

- Du kan tänka dig hur det är att sjunga med munskydd, säger Fredrik och skrattar.

Nu den 26 oktober har återigen hårda åtstramningar gjorts, vilket bland annat innebär ingen verksamhet för barn över 12 år och så klart inga gudstjänster. Det här gäller först och främst till den 19 november.

- Ekonomiskt är det här så klart tufft för oss. Vi är beroende av de intäkter som vi har från vårt kafé och våra ärtsoppsluncher som vi har varje torsdag, och så klart från kollekten. Vi har uppmanat församlingsmedlemmarna att sätta in en gåva, vilket

många också har gjort. Det är vi oerhört tacksamma för, berättar Fredrik och förklarar att redan i mars fick de permittera lokalanställd personal till att jobba endast en dag per vecka. Men den belgiska staten gick som tur var in och täckte upp en del av personalens löneförlust.

Inför jul känner sig Fredrik Ollila orolig. I slutet av november arrangerar församlingen en mycket populär julbasar. Den är viktig för församlingen, både ekonomiskt och som mötesplats.

- Vi vet inte vad som kommer att gälla för basarer och allt annat julfirande. Vi brukar ha julgröt och dans kring granen på julafton, men hur det blir i år kan vi bara spekulera kring. Och juldagen då vi brukar vara över hundra i kyrkan... säger Fredrik sorgset och sammanfattar; att som allt annat blir det annorlunda i år.

Svenska kyrkan i New York

För kyrkoherde Pether Ström Broman och Svenska kyrkan i New York har det varit betydligt tuffare. Precis så som i Belgien stängde man ner stora delar av stadens verksamhet helgen den 15 mars och det var också den dag som den sista gudstjänsten genomfördes i kapellet på 48:e gatan. Därmed stängdes också i princip all verksamhet och möjlighet till besök i lokalerna.

- En grupp församlingsmedlemmar spelade in fyra 20 minuters andakter som vi då trodde skulle funka under de fyra veckor som vi planerade att vara stängda. Vi var då helt inställda på att kunna fira påsk i vår kyrka i slutet av april. Men så blev det inte, konstaterar Pether Ström Broman, som lämnade New York den 31 mars och faktiskt ännu inte har kunnat återvända på grund av rådande inreseförbud.

- Detta trots att jag har arbetstillstånd

och visum. Jag har sökt dispens men fått nej. Nu är planen att kunna komma tillbaka i januari 2021, säger en besviken Pether. Istället har han fått arbeta på distans och sett hur verksamheten så smått öppnades upp i september med kafé och enskilda andaktsbesök under några timmar på lördagar och söndagar. En verksamhet som sköts av lokalanställda och med insatser av frivilliga.

I Visby domkyrka placerades en "ängel" med jämna mellanrum i bänkraderna.

- Jag har som kyrkoherde publicerat predikningar på vår hemsida varje söndag sedan den 15 mars och från september spelar vi också in en kortare andakt som vi lägger ut på Facebook och på vår hemsida. Den görs för tillfället av kyrkoherden i Norrköping, med stöd av kantorn som finns i Göteborg och så klart, med ideella och lokalanställda i New York. Men samarbetet sträcker sig även till Norge där en ideell kommunikatör producerar och klipper filmerna, berättar Pether och konstaterar att det funkar bra. Varje söndag klockan 12.30 kan man se andakten på skärm tillsammans i kaféet i New York och sedan ha kyrkfika tillsammans. Andakterna finns även tillgängliga på hemsidan. Alla är försiktiga i New York och antalet besökare är inte stort. Kontakten med församlingsbor sker alltså framförallt via telefon och e-post, samt via de inspelade gudstjänsterna. Det är en lokalanställd administratör och ordförande i kyrkorådet som sköter öppethållande och de fysiska besök som går att göra. Ett stort problem på sikt är att församlingen för tillfället inte har några intäkter. Alla bokade bröllop, som brukar vara en god inkomst, är inställda. Lokaluthyrning, som också ger en del inkomster, ligger nere och inte heller kommer det in

Luciafirande i Svenska kyrkan i New York 2018.

någon kollekt. Bara att förvalta ett stort hus mitt på Manhattan, ja, det kostar stora belopp.

- I månadsskiftet november/december stundar normalt julmarknad med 2 500 besökare och cirka 100 volontärer. Det är en viktig inkomst för oss och en betydelsefull församlingsaktivitet som knappast kommer bli av. Likaså alla andra mycket uppskattade aktiviteter vi har i juletid med Luciakonsalter och gudstjänster, säger Pether och låter mycket besviken.

- Nu ser vi fram mot en nystart nästa år då jag, en utsänd präst och en utsänd musiker tillåts komma in i landet. Men tills dess gör vi allt vi kan för att församlingen ska vara ett stöd för de svenskar som befinner sig i New York, avslutar Pether Ström Broman vårt samtal.

På Gotland har gudstjänster kunnat genomföras

I Sverige har restriktionerna inte alls varit lika hårda, det är den svenska modellen. Hur arbetade de gotländska församlingarna under våren och sommaren?

Martina Åkeson Wollbo, kyrkoherde i Norra Gotlands pastorat

- I Norra pastoratet gjorde vi två sångarturnéer omkring Valborg. Vi åkte till alla kyrktrogna som vi inte hade sett i kyrkorna på ett tag och sjöng vårsånger, och så fick de önska en psalm. Vi höll på två hela dagar och sjöng på tjugofem ställen ungefär, berättar kyrkoherde Martina Åkeson Wollbo, och berättar att hon också skrev coronabrev, varje vardag till alla anställda och en gång i månaden ett nyhetsbrev som gick ut till alla som anmält intresse, förtroendevalda och fullmäktigeledamöter och andra församlingsbor.

- Det var en glädje i att få fortsätta fira mässa trots allt, säger Martina och är tacksam att det under våren inte blev några sådana begränsningar.

- Vi hade fina konfirmationer, men som vi flyttade fram till augusti och websände. Vi har lärt oss mycket om det digitala och just med konfirmationerna blev det ett lugn och inte så trångt och stressigt som det kan vara.

- I söndags firade vi gudstjänst utomhus på kyrkotrappan. Det var inte en hel gudstjänst, men det togs väl emot och alla kunde känna sig trygga. Vi blir ju sällan fler än åtta deltagare, säger kyrkoherde Martina Åkeson Wollbo, för Gotlands tidning den 19 november. Hon berättar att de planerar en digital adventskalender.

- Det blir en kalender från alla våra 24 kyrkor inom pastoratet. Varje dag kommer det att dyka upp en ny liten film som vi spelat in i förväg förstås

Monika May, kyrkoherde i Eskelhems pastorat

- Corona pandemin har självklart påverkat oss oerhört mycket eftersom vi arbetar med människor och gärna människor i grupp, säger Monika May, kyrkoherde i Eskelhems pastorat, och fortsätter: Det påverkar gudstjänstlivet, de äldre vågar inte komma, det påverkar diakoni och hembesök. Men vi har handlat till människor och försöker mötas utan att ta risker.

- Jag har sagt att en präst är aldrig längre bort än ett sms.

”Jag har sagt att en präst är aldrig längre bort än ett sms”

Hon medger att på sista tiden (oktober) har dock flera pensionärer tröttnat och önskar få komma till kyrkan igen samt få hembesök ibland. Pandemin påverkar även församlingarnas körer. Både barnkör och vuxenkör har minskat i storlek och Toftamanskör har ingen verksamhet alls.

- Det har påverkat konfirmanderna mycket eftersom deras resa till England frös inne och det blev Vadstena i stället, vilket var ett bra resmål, men visst hade England lockat ännu mer, förklarar Monika. Den nya konfirmandgruppen har inte börjat än men den verkar bli mindre än vanligt. Säkert som en följd av pandemin.

De hade konfirmationen i maj. En anhörig per familj fick vara i kyrkan. Det genomfördes även en utomhusmässa i augusti som var välbesökt där rödsprejade gränser i prästgårdsparken avgränsade så att inte deltagarna trängdes.

- Allting går, men visst blir det tröttsamt i längden. Vi har haft möten i kyrkoråd och annat via telefon och nu på höstkanten har vi varit i kyrkan men med rejäla avstånd, säger Monika och det hörs att hon är trött på pandemin som inte verkar ge sig.

- Men våra uppskattade sommarmusikgudstjänster i Gnisvärd har vi genomfört, fast vi fick hålla dem utomhus i år, och de blev ganska välbesökta trots allt.

VISITATION I SUDRETS PASTORAT

Inte bara koll på pastoratet

- En massa spännande möten och besök i Gotlands näringsliv

Under oktober månad 2020 har biskop Thomas med medarbetare genomfört biskopsvisitation i Sudrets pastorat med församlingarna Hoburg, Havdhem samt Alva – Hemse – Rone.

Visitation innebär att biskopen tittar närmare på församlingarna och dess arbete för att se att ”allt sker i god ordning” och att både vår kyrkas bekännelse och kyrkoordningen är det som ligger till grund för församlinglivet. Det betyder möten med personal och förtroendevalda, både församlingsråd och kyrkoråd, samt församlingsbor. Engagerade samtal har förts om kyrkans uppgift och hur den kommer till uttryck i just dessa bygder. Särskilt fokus lades vid hur pastoratet arbetar med lärande och undervisning i olika åldrar.

”...både vår kyrkas bekännelse och kyrkoordningen är det som ligger till grund för församlinglivet”

Biskopen med arbetslag fick också några spännande inblickar i några av de företag och arbetsplatser som finns inom Sudrets pastorat. Vi besökte Havor Gård i Havdhem och fick se och lära något om kravuppfödning av grisar. Grötlingbo Möbelsnickeri med sina förgreningar långt utanför ön, bland annat Japan, är en annan intressant arbetsplats. Visste ni att det var här som prototypen till IKEA´s berömda kökspall Bekväm föddes?

Vi besökte Folkhögskolan i Hemse och fick höra om de olika utbildningsmöjligheterna som finns där. Folkhögskolan får sitt uppdrag från staten; från arbetsförmedlingen och migrationsverket. Man arbetar efter mottot ”Var den du är och bli den du vill”.

På Kupan i Hemse fick vi insyn i Röda korsets arbete som bland annat innefattar rekreativsdagar

för äldre, fredagsfrukost och butik. Det finns ett gott samarbete med Hemse församling. Nu under pandemin är verksamheten som på så många andra ställen kraftigt neddragen.

”Kupan i Hemse, Folkhögskolan, Norrbys järnhandel, Bryggeriet i Burgsvik, Havor gård, Grötlingbos möbelsnickeri - vilket intressant och fullmatat program”

Bryggeriet i Burgsvik är ett nytt inslag i bygden. Företaget är ett familjeföretag och startades 2017 av Magnus och Olof Eklind. Man framställer öl såsom Ale, Lager och IPA. Det behövs mycket kunskap om olika humlesorter, malt, jäst och processer för framställning för att tillverka öl. Här framställs ca 60 000 liter öl om året.

Norrbys anrika Järnhandel i Burgsvik fick också biskopsbesök. Den startades av Bertil Norrby 1965 och började som en järnaffär men utökades snart med sport, cykel, radio och gräsklippare. Idag kan man handla även verktyg och byggmateriel här samt mycket annat. Sonen Stefan Norrby har tagit över och företaget har idag 5 heltidsanställda.

Biskopsvisitationen avslutades med en festlig högmässa i Grötlingbo kyrka. Kyrkan var så full den kunde vara med de restriktioner vi lever under. Ungdomskören Candela Voices medverkade med härlig sång och det festliga orgelpostludiet spelades av kyrkoherden själv.

Text och foto: Annika Hakalax, biskopsadjunkt.

Från ovan: Grötlingbo möbelsnickeri, Torgny Hederstedt, Burgsviks bryggeri, Norrbys järnhandel, Tomas Holdar och Annika Hakalax Havor gård, biskop Thomas Petersson och Havdhems kyrka.

Anette Torgnysdotter – ny pedagog i Klinte pastorat

Ett viktigt och inte minst, innehållsrikt jobb i församlingarna

Text och foto: Lars Bäckman.

Kottegrupper, Kyrkis i Klinte och i Sanda, Klubben för mellanstadiet, konfirmander, ungdomsgruppen... men också Messy church ... en pedagog i en landsortsförsamling verkar ha fullt upp!

- Visst är det så, men vi får se i vilken omfattning det blir av, säger Anette Torgnysdotter entusiastiskt

och berättar om de aktiviteter som i skuggan av coronapandemin redan har kommit igång.

Anette Torgnysdotter är sedan den 1 augusti Klinte pastorats nya pedagog. Hon efterträder Carina Hansén som slutade efter sjutton år i pastoratet och istället började i Romaklosters pastorat.

Många på Sudret känner säkert redan till Anette. Hon är uppväxt i Hemse, men bor numera i Klintehamn. Anette har arbetat som högstadielärare i SO-ämnena på Högbysskolan, varit bibliotekarie i Hemse i många år och är engagerad i en mängd olika kulturevenemang, inte minst när det gäller barn och ungdomar. Med andra ord en kompetent pedagog.

- Förutom min lärar- och bibliotekarieutbildning, och den erfarenhet jag fått av dessa yrken, så är det nog min erfarenhet som barnbibliotekarie jag värdesätter mest för detta jobb. Som bibliotekarie arbetade jag med olika projekt, bland annat små barns språkutveckling. Jag hade också ett bra samarbete med såväl barnhälsovården som med förskolorna. Det är sådant som jag har nytta av i mitt jobb som pedagog, säger Anette när vi pratar om hennes bakgrund och nya arbetsuppgifter.

Musik är också något som gått som en röd tråd genom Anettes liv. Redan som liten tjej sjöng hon solo i kyrkorna på Sudret och målet var utstakat. Men i tonåren ”förlorade jag min vackra röst”, som hon säger, så istället blev det lärarutbildning efter gymnasiet.

- Men musiken är fortfarande en viktig del i mitt liv. Jag spelar lite piano och älskar min fiol; jag har använt mycket musik i mina olika barn- och ungdomsverksamheter på biblioteket, berättar Anette. Så vi kan nog vara rätt säkra på att det även blir så i fortsättningen.

”det kan vara att ta en berättelse och arbeta med den på olika sätt och ur olika synvinklar”

Vi kommer in på hur det är att förmedla kristen tro till barn och ungdomar. Anette har en ganska klar bild efter knappt två månaders arbete.

- Det sätt jag nu arbetar på liknar det jag tidigare har jobbat efter med barngrupper. Skillnaden är att nu får barnen och ungdomarna även med sig den kristna grundsynen. Det känns bra. Jag vill alltid ha en röd linje i mitt arbete, en tråd att följa, det kan vara att ta en berättelse och arbeta med den på olika

sätt och ur olika synvinklar. Ta de bibliska berättelserna och se dem ur ett kulturhistoriskt perspektiv. Det är en allmän kunskap att kunna förstå världen omkring sig. Med kunskap om vår kristna tro förstår du lite mer av händelser nära och fjärran dig, förklarar Anette och kommer in på film, ett av hennes intressen.

- Det kristna budskapet finns i så många olika sammanhang, som man kanske inte tänker på. Ta bara i den amerikanska kulturen som på så många olika sätt påverkar oss. Där dyker det upp som teman i film, i musik och låttexter. Johannesevangeliet är ofta en inspiration för film- och TV-serieskapare, säger Anette.

Vi diskuterar kyrkans barn- och ungdomsverksamhet. Jag ser att de har teman på alla sina träffar, även på Kottisträffarna för de allra minsta och den ambitionen går igen även i aktiviteterna för de äldre barnen och ungdomarna. Anette menar att det är viktigt att väcka tankar – ”hur kan jag med denna insikt och kunskap utvecklas som person? Vad finns det i de moraliska och etiska frågeställningarna som kan leda mig framåt?” Det är stora som små frågor, men som många barn och ungdomar funderar på. Rätt ”paketerat” blir det bra diskussioner.

”Det kristna budskapet finns i så många olika sammanhang, som man kanske inte tänker på”

I ungdomsgruppen arbetar Anette tillsammans med prästen Janne Manni och kantor Erik Tibell. De ska i dagarna diskutera ungdomarnas önskemål och hur de kan utforma en bra gruppaktivitet.

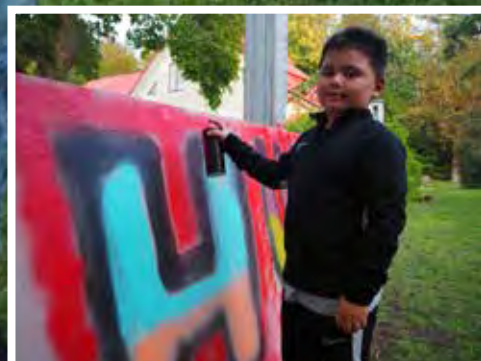
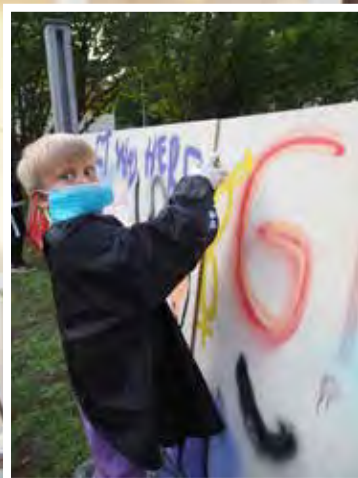
Närmast väntas för Anette en utbildning i bibel-äventyret, en aktivitet som kyrkan erbjuder skolorna. Anette är väl medveten om att det inte är självklart att kyrkan välkomnas men hoppas så klart att de ska vara intresserade av ett samarbete.

Det blir spännande att följa Klinte pastorats barn- och ungdomsverksamhet. Ett par dagar efter att vi har träffats har de Messy church med tema ”gatukonst och graffiti” – låter helt rätt – få se vad de hittar på då!

Messy church

- Graffiti och gatukonst

Den 24 september i Klinte pastorats trädgård var temat graffiti och gatukonst. Pedagogerna Anette Torgnysdotter höll i det hela, instruerade och förmanade att man bara får måla på sådana här ställen, inte på väggar! Ett tjugofemtal deltagare i varierande åldrar lyssnade och målade. Faktum var att kyrkoherde Kent Österdahl fick till det i sin predikan; vårt behov av att synas och att bekräftas. Predikan, sång och hamburgare avslutade en fin kväll.

Kapellinvigning i Roma

Så är Romaklosters pastorats lokaler invigda och inte minst, kapellet. Den 23 september var det dags för invigning av kyrkorummet. Biskop Thomas Petersson var naturligtvis där, liksom kyrkoherde Pernilla Cramnell. Kyrkorådets ordförande Gunnar Lindby, Inger Hägg och Helena Andersson medverkade. Ann Helling och Malin Martis stod för vackra musikinslag och så pass många av församlingens medlemmar hade kommit att de inte rymdes i kapellet som heter Marta och Marias kapell. Under hela denna vecka avlöste olika invigningsaktiviteter av lokalerna som delvis delas med Röda Korset och rymmer både Träffpunkten och Kupan. Kyrkan ligger där den ligger, men pastorsexpeditionen är numera verkligen mitt i byn.

Foto: Lars Bäckman

Tre generationer klockare

– Ett yrke eller snarare ett förtroendeuppdrag från församlingen

På en bänk vid Träkumla kyrkas sydportal sitter Olle Olofsson och väntar på mig. Jag har blivit tipsad att göra en intervju med honom, framförallt för att han var klockare i tredje generationen. Nu är Olle pensionär sedan ett par år tillbaka. Men att vara klockare är inget arbete där man enkelt kan säga när man började arbeta som och när man egentligen slutade. Det kommer ni förstå efter denna artikel. Olle har förresten arbetat ett par pass även denna sommar. Text och foto: Lars Bäckman.

Jag har med mig kaffe och bullar och vi småpratar om lårbensbrott och gråstarr, och så klart om corona. Intill bänken läser jag namnet Olofsson på en gravsten. Här ligger Olles pappa och farfar, båda var klockare och vi kommer in på Olles arbetsliv. Pappa Harald avled redan 1975, drygt femtio år gammal, berättar gravstenen. Jag frågar om det var då Olle började arbeta som klockare.

- Jonej, det kan man kanske säga, men jag var med pappa redan som riktigt liten grabb. Jag lärde mig ringa redan som tonåring. Kratta gånger och klippa gräs var självklart att jag hjälpte pappa med nästan från att jag började gå, säger Olle och skrattar.

Kanske ser jag lite förvånad ut och Olle börjar berätta om hur arbetat som klockare var organiserat och avlönat tills för bara ett tjugotal år sedan.

- Pappa var byggnadssnickare. Att vara klockare var ett extrajobb. Så var det för farfar också. Han var byggmästare och finsnickare. Han har förresten gjort en hel del finsnickeri inne i kyrkan, säger Olle och pekar mot porten, innan han redogör för hur lönen sattes.

”Efter noga framtagna tariffer så mättes kyrkogården upp och utifrån det räknades det ut hur lång tid gräsklippning skulle ta”

Systemet kallades för löneformulär och hanterades av Domkyrkans kyrkogårdsförvaltning. Efter noga framtagna tariffer så mättes kyrkogården upp och utifrån det räknades det ut hur lång tid gräsklippning skulle ta. Ett genomsnitt på antal begravingar i socknen, likaså antal vigslar, dop och gudstjänster samt ytterligare några andra arbetsuppgifter räknades samman i olika manualer och avgjorde vilken årsersättning en klockare skulle få.

- Jag minns att vi köpte en ny gräsklippare, den var något bredare än den förra och genast noterades detta, vilket ledde till att gräsklippningen bedömdes gå 30 minuter fortare och därmed drogs årslönen ner i motsvarande grad, berättar Olle och ler åt minnet.

Vi kommer in på det tunga jobbet att gräva gravar. Det kunde bli allt från två till fem gånger per år. Nu

är det mest urnsättningar och att gräva för hand är borta sedan ett tjugotal år.

- Nej nej det är inte lätt att gräva här. Visst har det varit begravingar här i 800 år, men kommer du ner en meter då är det pinnlera. Då fick man ta till korpen. Det tog två man en hel lördag att gräva en grav.

Men Olle tycker trots allt att det var ett bra betalt extrajobb. Men inget som det gick att leva på. Olle hade redan som 13-åring börjat arbeta på Scooter-service i Visby. Där skulle han stanna till 1995 då han blev klockare som huvudsyssla. Så mekaniker är nog egentligen Olles mesta yrkesbenämning.

Men hur det än är så verkar det vara klockare som han identifierar sig allra mest som. Han har liksom sin far och farfar bött hela sitt liv i Träkumla, känner alla, levande och döda.

- Njae, riktigt så är det inte nu. Det har byggts en hel del nya villor i socknen, säger Olle och berättar var nybyggnationer har skett under de senaste tjugo åren. Träkumla gränsar till Visby så jag förstår att det är en attraktiv socken att bo i.

Att vara klockare är också att ha fått ett förtroende från befolkningen i bygden. Kyrkan och kyrkogården tillhör alla. Det är där man under 800 år har gått på gudstjänst, döpts, gift sig och begravt nära och kära. På kyrkogården finns historia och minnen. Det är ett ansvar att förvalta detta.

- Så är det nog. När jag arbetar här i kyrkan, klipper gräs eller sköter gravar, så kommer det ofta folk och vill småprata. Det är sockenbor, kanske sådana som flyttat och nu är på besök i hemsocknen eller bara turister som passerar och vill fråga om kyrkan.

Olle Olofsson kan sin kyrka. Han besöker gudstjänster då och då.

Det har jag uppskattat. Att vara klockare är ett socialt arbete, det kanske man inte tänker på, förklarar Olle och vi kommer så småningom in på alla de präster som han har hunnit arbeta med.

- Jag har gillat dem alla. Det har alltid varit ett fint samarbete. Som klockare har jag skött mig mycket själv, säger Olle och några historier om lustiga eller hårda arbetsledare, nej, det kan inte denna artikel kryddas med.

Istället kommer vi in på vad Olle har trivts bäst med i det omväxlande klockarjobbet.

- Det är nog den inre tjänsten. Att vara med på gudstjänster, vigslar och begravingar. Det är fina stunder då man träffar folk och kan vara ett enkelt stöd om så behövs, säger Olle och berättar att visst är det sorgligt med begravingar, men döden är naturligt för den som är gammal. Men när det är yngre människor som har gått bort, då är det tungt. Olle berättar kort om en grabb som bara var 17 år när han hastigt omkom.

- Då kunde jag inte hålla tårarna tillbaka.

”Då kunde jag inte hålla tårarna tillbaka”

Vi går in i kyrkan som har ett lite märkligt kyrkorum. Långhuset är kort, något torn blev det aldrig och koret är litet och genom den smala låga triumfbågen är det nästan avskilt från långhuset. På korväggen siktar två kvinnor med pilbågar mot något som sedan länge är försvunnet, men vi enas om att det är något ”djävulskap” de avlossar sina pilar mot. Kyrkan är unik bland Gotlands kyrkor. Den lämnades nämligen öde 1868 och fick förfalla. Så hade även skett med Ganns-, Elinghems- och Bara kyrka, men det var tvåhundra år tidigare. Träkumla borde väl ha varit en rik socken om än liten. Vi diskuterar om det berodde på att det vid denna tid växte fram en stark frikyrkörelse i socknen och intresset att hålla sockenkyrkan i stånd hade sakta men säkert avtagit. Om det nu var så fick Svenska kyrkan lite av en revansch när de kunde införliva det närliggande frikyrkokapellet och omvandla det till församlingshus på 1970-talet. Men nu sägs det att det kanske ska säljas. Hur som helst, 1919 kunde kyrkan

efter att ha stått som ruin i femtio år återuppstå i sin fulla men lilla prakt.

- Men någon automatisering av kyrkklockorna har aldrig blivit av, säger Olle och lägger till att det är lite av det som legitimerar att det bara är här på Gotland som yrket kallas för klockare. På fastlandet är det kyrkvaktmästare som är titeln.

Varje lördag har Olle ringt till helgsmål och på storhelger då arbetade han. På somrarna var det att direkt från jobbet på Scooterservice passera kyrkan, kratta gångar, rensa ogräs och klippa gräsmattan eller vad det nu var som skulle göras. Det blev en livsstil som var självklar för Olle, för hans far och farfar.

- Familjen accepterade det. Barnen har varit med mig här och hjälpt till, säger Olle precis så som jag gjorde, och den obligatoriska frågan kommer; blev det en fjärde generation av klockare i familjen?

”Blev det en fjärde generation av klockare i familjen?”

- Nej du, den yngsta sonen sommarjobbade här ett par år, men efter gymnasiet blev det universitetet och nu jobbar han som sin storebror med data i Stockholm, säger Olle och kanske skymtar jag ett stråk av sorg, men han lyser upp och berättar att dottern flyttade tillbaka från Stockholm hit till Träkumla för ett par år sedan.

Olle tar sin moped och ska styra kosan mot huset längst söderut i socknen. Jag frågar om det är trädgårdsarbete som väntar. Olle skrattar och förklarar att det nog är som med ”skomakarens barn” att någon välskött trädgård det har han verkligen inte och inget intresse för heller. Nej, fritiden ägnade han länge åt rally. Med sin SAAB V4 tävlade han på Gotland och fastlandet. Nu tar samtalet återigen fart och det här engagerar både mig och Olle, men intervju om att vara klockare i tredje generationen får därmed vara avklarad – nu pratar vi istället om Stig Blomqvist, SAAB 99 och att han blev rallyvärldsmästare 1984 i en Audi!

Klockare – ett yrke som har förändrats och inneburit så mycket under århundradena

Text: Lars Bäckman

I Sverige är det bara på Gotland som vi har kvar klockartiteln. Sannolikt försvann den på 1940-talet då allt fler församlingar automatiserade sina kyrkklockor. Men så skedde icke på Gotlands landsbygd; vi har än i dag flera kyrkor där klockaren ringer manuellt. Kanske var det också på 1940-talet som yrket blev allt mer koncentrerat till att sköta om kyrkogård, byggnader och inventarier. I ett modernt rationellt samhälle benämns den som utför den typen av arbetsuppgifter för kyrkvaktmästare.

Men ser vi tillbaka så där fyrahundra år, till 1600-talet, då hade klockaren helt andra uppgifter. Det var klockaren som i brist på kantor spelade orgel, höll i kören och undervisade i sång, vilket naturligtvis ställde vissa krav på åtminstone grundläggande musikaliska kunskaper. Utöver dessa uppgifter skulle klockaren ansvara för vård av byggnader och inventarier. Klockaren skulle också hålla i undervisningen i att läsa och skriva för socknens barn. Efter reformationen var det överskott på präster. Därför var många av dem som fick klockartjänsterna prästvigda, men det kunde också vara en äldre avskedad indelt soldat, vilka alltid var skriv- och läskunniga.

På 16- och 1700-talet var det för klockare som för präster inte ovanligt att det vid tjänstetillsättandet krävdes att företrädarens änka konserverades. I socknen fanns det ett ansvar för änkorna och barnen efter präster och klockare. När Folkskolereformen genomfördes 1842 kombinerades ofta tjänsten som klockare med folkskollärauppgiften. I mindre pastorat var denne mångsysslare även församlingens organist. Lönen var fram till 1883 i form av ersättning i samband med förrättningar och utförda uppdrag. Det ingick också en rad naturaförmåner, bland annat bostad med skogs- och jordskifte. I Visby har vi klockargården intill Sankta Maria domkyrka och på landsbygden kan man i många socknar peka ut vilket boställe som var klockarens. Fram till 1800-talets mitt hade klockare på många håll även som en löneförmån rätten att låta sina djur beta på de muromgärdade eller stängslade kyrkogårdarna. Men 1883 blir det ett yrke, med fast lön, uträknad

på omfattningen av sysslorna. För präster skulle det dock dröja till 1910 innan månadslön helt ersatta ett system som sakta men säkert moderniserats från tionden och ersättning för olika uppdrag.

Från 1861 kunde även kvinnor utses till klockare och organist. Det var för övrigt sex år innan Elfrida André från Visby blev Sveriges första kvinnliga domkyrkoorganist - inte i Visby som man kanske skulle kunna tro, utan i Göteborg.

Karl Emanuel Jansson, 1870-tal.

I dag är klockaryrket i och med allt större pastorat uppdelat på en mängd olika yrken med olika titlar och uppgifter: kyrkvaktmästare, kyrkogårdsarbetare, tekniker och fastighetsförvaltare är bara några. De tidigare uppgifterna att hålla i kör, vara organist och lära barnen läsa och skriva, ja, det var länge sedan en kyrkvaktmästare eller klockare behövde åta sig. Men på Gotland håller vi i varje fall fortfarande på titeln klockare, och på många håll ringer vi än i dag till helgsmål, gudstjänster och begravingar för hand. Då är man en riktig klockare!

Cedergrens Orgelharmonium – en kort med ljudlig kyrkohistoria

Text och foto: Lars Bäckman

Du har med all säkerhet sett dem; kanske i ett missionshus, i din skola om du är tillräckligt gammal eller i salen på gotlandsgården. För 100 år sedan var de ett mycket uppskattat instrument - orglarnas drottning kallad. I dag har de ingen större status. Tunga och klumpiga och man ger bort dem, om de nu inte hamnar direkt på soptippen. Javisst, jag tänker på Cedergrens tramporglar, eller som de lite finare kallas, orgelharmonium.

För 150 år sedan inleddes tramporgelns korta storhetstid. Folkskolereformen från 1842 innebar att alla socknar var skyldiga att ordna undervisningen för barnen. Psalmsången var en viktig del i undervisningen och till det behövdes en orgel. Väckelserörelsen växte sig allt starkare och när konventikelplakatet upphävdes 1858 började frikyrkosamfundet bygga missionshus. Här skulle det sjungas och helst till en orgel som

lät som en hel orkester. Men det är inte bara väckelserörelsen som tar fart under 1800-talets andra hälft. Alkoholism var ett av samhällets största problem och nykterhetsrörelsen etablerar sig i städer och på landsbygd. De byggde sina loger där medlemmarna kunde träffas och stötta varandra i kampen mot brännvinsdraken. Ett av vapnen var den gemensamma sången.

I dag tar vi för givet att det i våra kyrkor finns piporglar. Men vid sekelskiftet 1900 hade trettiofem av Gotlands 92 kyrkor ingen sådan orgel utan fick hålla tillgodo med ett orgelharmonium. Det är i detta skede som Alfred Cedergren etablerar sig som orgelbyggare i Vänge socken på Gotland.

I det gamla EFS kapellet i stationssamhället Bjerges, i Vänge socken träffar jag Per Farinder, kantor i Romakloster pastorat men också en av drivkrafterna bakom Cedergrens orgelmuseum.

Per Farinder
vid den allra
första orgeln.

Kapellet är uppfört 1926 på initiativ av Alfred Cedergren. Men sedan 1991 har det inte varit i bruk som kyrkolokal. Visserligen ägs det än i dag av Fole EFS förening, men det och museet förvaltas av Vänge hembygdsförening. Det är en imponerande byggnad. Säkert ett av Gotlands landsbygds största EFS kapell. En stor kyrksal, kök och en lägenhet för pastorn på övre våningen. Någon gång på 1950-talet kläddes kapellet med det då så populära materialet eternit.

Bjerges stationssamhälle; en gång fyllt av liv och rörelse. Här fanns ett snickeri, mejeri, affärer och järnvägsstation. Men 1960 gick det sista tåget och affären försvann för säkert trettio år sedan. En kiosk levde kvar förvånansvärt länge. I dag är det en samling hus, ett par kilometer från sockenkyrkan, och som många som passerar säkert har svårt att förstå och sätta in i sitt sammanhang; vad det en gång har varit.

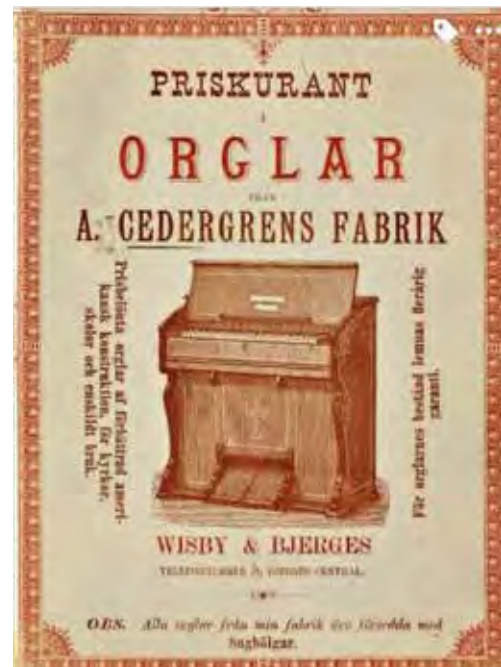
”Här finns det säkert ett femtiotal orglar; från den lilla transportabla orgeln till orglar med ståtliga piporgelfasader”

Alfred Cedergren var född 1847, för övrigt samma decennium som Debain i Paris konstruerar den första orgeln med flera register och klangfärger. Alfreds far hade ett finsnickeri i Vänge men var inte det minsta intresserad av orglar. Men det var Alfred. Redan som tonåring byggde han sin första orgel. Virke från snickeriet fick han inte så hopsamlade tomlådor och tangenter gjorda av kohorn som han fick från Vänges bönder som han sedan fick gå in till Visby med för att få tillsågade och slipade. Nej, att sonen skulle bygga något annat än matsalsmöbler, skänkar och chiffonjéer det var inte faderns önskemål. Men nu står den där, Alfreds första orgel, i kapellet och Per spelar på den och den låter så här 150 år senare fortfarande rätt bra. Nu är det inte bara den lilla orgeln som ryms i museet – här finns det säkert ett femtiotal orglar till; från den lilla transportabla orgeln till orglar med ståtliga piporgelfasader. Vackra orglar i mahogny och valnötsfaner, svärtade kolonner och svarvade

pilastrar – allt i tidens mode. Det var inte bara ett musikinstrument utan också en prydlig möbel, vilket borde ha glatt Alfreds far. Per berättar historien om Cedergrens orgelfabrik och om tramporglarnas uppgång och fall. Det är en kort men fascinerande historia som nästan ryms på ett A4:a ark.

Så tillbaka till Alfred Cedergren. När Alfred var i 40-års ålder for han till Stockholm för att under några månader praktisera hos en orgelbyggare. Kanske hade fadern då insett att det fanns en efterfrågan på dessa orglar och gett efter på sonens önskemål. Det var nu byggandet tog fart. När tillverkningen stod på sin topp i början av 1900-talet hade han åtta anställda. Återförsäljare fanns det framförallt på Gotland, i Visby och i Hemse. Men orglarnas storhetstid var som det mesta begränsad. Redan i början av 1920-talet sjönk efterfrågan och 1929 valde den då 80-åriga Alfred Cedergren att sälja sitt snickeri. Han hade då tillverkat nästan tvåtusen orglar.

När vi lämnar kapellet med alla dess orglar så kan man inte låta bli att tänka på hur många människor i hem, skolor, loger och kapell som har ackompanjerats av Cedergrens tramporgels harmonier, toner som ledde till en stärkt tro eller kanske till en livslång kärlek till musik. ”Ära vare Gud i höjden och frid på jorden” står det över altaret i Bjerges EFS kapell. Alfred Cedergren var en del i denna mission.

Annon från Gotlänningen 1904.

Museet är öppet under juli och någon vecka in i augusti på tisdagskvällar från kl. 17.00 och kvällen avslutas med sång- eller musikframträdande. Övrig tid enligt överenskommelse.

Kontakt

Per Farinder 070-34 88 559
Evert Danielsson 0498-510 74

Så kan vi beskåda julevangeliet i kyrkokonsten

Text: Torsten Svensson. Foto: Lars Bäckman och Wikipedia.

Den viktigaste högtiden i kristendomen är givetvis påsken med Kristi uppståndelse från de döda. Men i våra sekulariserade dagar känns det mer och mer som om det vore julen med Jesu födelse som är den mest märkvärdiga. Här har naturligtvis kommersialismen kommit att spela en stor roll. Köpet av julklappar har ökat år från år, dock kanske inte i år, då vi fått en ny pestilence att ta hänsyn till. Apropå namnformerna Jesus och Kristus sa konstvetaren Lennart Karlsson, salig i åminnelse, en gång, att det vore enklast att använda namnet Jesus om dennes barndomstid och först

efter det att denne diskuterat med de lärde i templet vid 12 års ålder att använda namnet Kristus. Det är en maxim som är väl värd att beakta, tycker jag.

Om vi ser hur det ser ut i de gotländska kyrkorna vad beträffar julevangeliet, så ser vi först hur många målningar som hänger ihop med påsken där många framställningar av Kristi passionshistoria oftast finns målade på norra långhusväggen, men inte alls lika många som skildrar Jesu barndomshistoria

även om den till exempel finns på västväggen i Anga kyrka. När de förekommer är de vanligtvis placerade på långhusets sydvägg som i exempelvis Bäl och Sundre. Att det är betydligt färre målningar med Jesu födelse hänger givetvis ihop med att Kristi passionshistoria som sagt är förknippad med påsken och att påskens budskap i kristendomen är betydligt viktigare än julens. Men kanske beror det också lite på att den målarverkstad som i de allra flesta fall utförde dessa motiv är den så kallade

Passionsmästarverkstaden. Målningarna tillkom i slutet av 1400-talet, en tid när lidandet stod i fokus med tanke på alla krig och farsoter som mänskligheten varit utsatta för under de senaste århundradena. Man kan fundera på om någon liten parallell kommer att dras i framtiden efter det att Covid-19 har försvunnit. Givetvis finns det ändå många avbildningar av födelsescenerna i kalkmåleriet, men även huggna i sten på dopfuntar och på portalernas kapitälband. De två scener som vanligtvis brukar föregå själva Födelsen är Bebådelsen och Maria och hennes släkting Elisabets möte. Elisabets är när de möts havande med det barn som senare kom att bli Johannes döparen. När ärkeängeln Gabriel kommer till Maria för att framföra det knepiga meddelandet, att hon som aldrig varit samman med en man, ändå är havande med ett barn, hälsar han henne med den så kallade änglahälsningen "Ave Maria, gratia plena" - Var hälsad Maria, du full av nåd. Det finns en mycket rolig scen på nordväggen i St: Nicolai kyrka i Sölvesborg där man ser hur Bebådelsen gått till. Målningen avdelas genom en muröppning i väggen. Väster om sitter Gud/Den Helige ande. Sedan går det ett band från dem till Maria som sitter öster om öppningen. På bandet kommer Jesusbarnet "glidande" som om han åkte linbana ned till sin blivande moder. En förklaring god som någon. En vanlig människa kunde då förhoppningsvis begripa det översinnliga i situationen på ett bättre sätt.

Jesu födelse skedde enligt den östkyrkliga varianten i en grotta medan den västkyrkliga skriver ett stall. Det som är intressant med detta är bland annat att grottan finns med på till exempel vissa gotländska dopfuntar. Det som ser ut som en madrass som Maria vilar på ska mer troligt tolkas som en grotta. Om man betraktar till exempel dopfuntar utförda av anonymmästaren "Majestatis" och hans verkstad i till exempel Gerum och Väskinde kyrkor så hittar betraktaren snabbt detta motiv. Men det finns även scener med sängar där födelsen sker. Som exempel på detta kan nämnas Hegwaldfuntar och inte minst på norra portalens västra kapitälband i Martebo. En kyrka där vi för övrigt har en av de absolut förnämsta framställningarna av julevangeliet bland Gotlands kyrkor. De högs under 1300-talets första hälft

Jesu födelse målades 1485-1490 av den nederländske konstnären Geertgen tot Sint Jans. Tavlan finns nu i National Gallery i London.

Martebo norra portals västra kapitälband från 1300-1350 med fr v t h Bebdelsen, Maria och Elisabeths möte och Födelsen.

av anonymmästaren "Egypticus" och hans bygghytta. Historien påbörjas i den norra portalens östra kapitälband, där skildras Bebdelsen för herdarna. Scenen med svinet som äter ekollon omtalar vilken del av året detta sker. När slaktades svinen i det gamla bondesamhället? Jo, just det, i december.

Flykten till Egypten, korportalen i Martebo.

Vi betraktar nu det västra kapitälbandet med själva födelsen. Att Josef förefaller sovande är inte så konstigt med tanke på att en ängel fick komma till honom i sömnen och förklara hur Maria kunde vara havande trots att han, Josef, inte varit nära henne. Dock fanns det utrymme för en mer folklig tolkning; för sovandet kan också innebära att man inte insett vad som egentligen pågått. Jungfrufödelse har varit svårt att förklara för människor i alla tider. Vi lämnar nu nordportalerna och fortsätter till korportalerna i söder. Båda kapitälbanden här visar scener som hämtats från julevangeliet. Vi kan bland annat se Barnamorden i Betlehem. Kung Herodes skickade ju ut sina soldater för att döda alla nyfödda barn.

Vidare kan vi se Frambärandet i templet där tjänstekvinnan har med sig en korg med godsaker som betalning för att prästerna skulle utföra sin gärning med omskärelsen av Jesusbarnet. Det hela avslutas med Flykten till Egypten och här har vi kanske den finaste huggna scenen på ön med åsnan, som vrider sig runt och följer kapitälbandets vinklingar, ledd av Josef. Har ni inte varit i Martebo, så åk dit och vad vore väl ett bättre val, än nu i juletid!

Den heliga Birgitta hade en något annorlunda

tolkning av Födelsen. Hon såg i sin uppenbarelse att helt plötsligt låg Jesus på marken framför Maria omgiven av ett ljussken. Kan tänka mig att Birgitta som själv hade en försvarligt stor barnaskara, åtta stycken, ville i sin vision låta Maria ha en skön barnafödelse utan allt för mycket smärta, vilket tyvärr är en realitet för många kvinnor. I vilket fall kan dessa scener med Kristus liggande på marken omgiven av ett strålsken och en tillbedjande moder direkt sägas vara "Postbirgittinska". En sådan framställning har funnits i Vamlingbo kyrka men är nu helt försvunnen.

Efter födelsescenen följer oftast de tre vise männen, stjärnskådarna, kungarna eller vad man nu vill kalla dem. De anländer fram och betygar sin vördnad för Jesus genom de gåvor de överlämnar till honom, guld, rökelse och myrra. Deras namn i den västliga kyrkan var Melchior, Caspar och Balthasar. De fick då var och en representera en av de då tre kända världsdelarna, det vill säga Europa, Asien och Afrika.

Dopfunten från 1150-1200 i Väskinde, Födelsescenen längst åt vänster, Herdarnas syn och längst åt höger Heliga tre konungar på väg med lätta fötter till Jesusbarnet.

Med dessa ord avslutar jag min beskrivning av julevangeliet med en önskan till er Alla om en riktigt coronafri GOD JUL och tillika ett coronafritt 2021.

Torsten Svensson, kyrkohistoriker.

PÅ ETT ENKELT SÄTT FÅR MÅNGA FAMILJER DET BÄTTRE

Familj till familj – Ett ljus i mörkret

Det finns en fattigdom som många kanske inte är medvetna om. En fattigdom som drabbar många familjer. Utåt sett är allt bra; en villa, en Volvo på garageuppfarten och en glad vovve i trädgården... Men många barnfamiljer balanserar på en skör tråd och saker och ting kan ändra sig snabbt. Ofta behövs det inte mycket för att ekonomin ska rasa samman och inte heller för att man ska komma på fötter igen. Det gäller inte minst i dessa corona tider. Då är Facebookgruppen Familj till familj en utsträckt hand att ta tag i. Text: Lars Bäckman

- Vi ser hur arbetslöshet eller långvarig sjukdom leder till stora inkomstbortfall för många. Arbetslöshetskassan eller Försäkringskassan ska utreda, och det kan ta lång tid innan ersättningen börjar betalas ut. Dessa marginaler saknas ofta. Eller tänk dig en skilsmässa där den ena parten har arbetat deltid och ska ordna nytt boende, det kostar, säger Görel Robsarve Malmros.

Eva-Mari Karlsson Kempfi, fyller i och konstaterar att vi i dag har en betydligt osäkrare arbetsmarknad med mycket deltider, vikariat och projektanställningar, och därmed ett skörare socialt skyddsnet än bara för ett tiotal år sedan:

- Många är timanställda eller arbetar ofrivilligt deltid. Det kan vara inom vården, handel, omsorg eller restaurang. Då har man inte något självklart skyddsnet att lita på när det krisar, vilket inte minst märks nu när covid 19 härjar och permitteringar är vardag för många.

I dag är 5014 personer på Gotland medlemmar och följer Facebookgruppen Familj till familj. Det säger en hel del.

Allt började för sju år sedan. Görel Robsarve Malmros arbetar i dag som pedagog och kommunikatör i Norra Gotlands pastorat, men var då anställd som kommunikatör i Domkyrkoförsamlingen.

- Det var en person i församlingen som hade uppmärksammat att just denna grupp som utåt sett har det bra ställt, men som i vissa faser i livet kan behöva stöd och då lätt föll mellan stolarna. De är oftast inte berättigade till försörjningsstöd från Region Gotland. De äger en lägenhet, ett hus eller en bil, och då kan det bli knepigt att få sådant stöd.

”Tanken är enkel, den som har något den inte behöver, delar med sig till någon annan som är i behov”

Christer Schwartz var 2013 anställd som diakon i Domkyrkoförsamlingen. Tillsammans med Görel utvecklade de Facebookgruppen Familj till Familj.

- Vi ville göra något som inte krävde lokaler och stora arbetsinsatser. Vi började då fundera på en Facebookgrupp. Svenska kyrkan skulle stå för plattformen och därmed underlätta för att givare och

mottagare kunde mötas på ett enkelt sätt. Hösten 2013 var de i gång. Gruppen växte snabbt – det här behövdes och sättet att förmedla passade rätt i tiden, inte minst för gruppen barnfamiljer.

Tanken är enkel, den som har något den inte behöver, delar med sig till någon annan som är i behov. Nästa gång är det kanske tvärtom. Det finns självklart inget ”fult” i att ta emot eller att uttrycka ett behov. Ofta ser Görel och Eva-Mari hur den som en gång har tagit emot nästa gång själv är givaren. Det finns en omtanke till sin nästa som stämmer fint med kyrkans kärleksbudskap.

Görel och Eva-Mari vid den lekstugekyrka som roade många barn (och vuxna) under sommaren då den stod på kyrkbacken. Foto: Domkyrkoförsamlingen.

Det allra vanligaste är att någon lägger ut med bild i facebookgruppen att hen har till exempel en barnvagn som ser ut så och så, och vill skänka bort den. Den som är i behov svarar direkt till givaren och de gör upp om överlämnandet. Men det är också vanligt att någon lägger ut i gruppen att de behöver något och någon svarar att de har något som bara står. Så möts behoven av att ge och få. Lika gärna kan det vara att någon skriver på Facebook att de behöver en barnvagn, och någon hör av sig direkt till den, berättar Eva-Mari Karlsson Kempfi som är diakon i Visby domkyrkoförsamling.

Ibland vill man kanske vara anonym, faktiskt både som givare och mottagare, då kan Görel eller Eva-Mari gå in och förmedla, och församlingshem runt om på ön kan användas för att lämna och hämta upp enstaka gåvor.

De berättar och ger exempel på vilka frågor som dyker upp på Facebookgruppen. Det kan vara att skolklassen ska åka skridskor. Dottern har inga skridskor eller hjälm. Familjens ekonomi är ansträngd på grund av arbetslöshet. En enkel fråga på Facebooksidan, om det finns någon som har ett par skridskor i storlek 32 och en hjälm. Svårare än så behöver det inte vara.

- Som diakon känner jag att vi möjliggör kontakt mellan den person som kan ge och den som behöver när man själv inte kan, orkar eller vill vara den som ber om saker. Det är själva grunden för att vara en diakonal kyrka. Vi möjliggör dessa behov och det händer inte sällan att det även leder vidare till en kontakt med mig som samtalspartner, berättar Eva-Mari och kommer in på det sociala stöd som Svenska kyrkan via bland annat diakonal verksamhet förmedlar.

- Vi kan ge samtalsstöd, rådgivning och bli en länk till andra åtgärder, förklarar Eva-Mari.

För två år sedan startade de också ett swishkonto för insamlingar under Familj till Familj gruppen.

- Vi kan till exempel ha fått veta att en mamma är ledsen för att hon på grund av dålig ekonomi inte kan ordna ett födelsedagskalas för sin nioåriga dotter. Då kan vi skriva det på Facebook och uppmuntra till insamling via vårt konto. Enkelt, och jag kan lova; det finns så mycket kärlek och vilja att stötta sina medmänniskor, och särskilt om man själv har haft det tufft, säger Görel.

”det finns så mycket kärlek och vilja att stötta sina medmänniskor, och särskilt om man själv har haft det tufft”

I och med att allt fler fått vetskapen om Facebookgruppen, att den skötts väl, och inte minst, att det är rätt familjer som får del av de gåvor som skänks, så har även företag och organisationer börjat samla in pengar att förmedla till behövande via Facebooksidan. ICA handlarna på Gotland skänkte till exempel fem procent av dagsintäkterna under en dag. Det

Ett utbud av varor, men knappast för alla. En ”nyfattigdom” döljer sig bland många.

blev en rejäl slant. Odd Fellow och IBK är andra organisationer som också har gjort insamlingar riktade till Familj till familj.

Matkassar är något som har växt fram och det är till dessa som de mesta insamlade swishpengarna går.

- Varje vecka hör flera familjer av sig att de är utan mat, toapapper, blöjor eller bindor till sina barn, berättar Görel, och lägger till att diakoner och präster från hela ön kan hämta ut presentkort att förmedla vidare om den egna diakonikassan inte räcker.

- Vi har även ett samarbete med Birkagården som räddat många familjer som skäms in i det sista för att be om hjälp och behöver ha akut hjälp en kväll eller helg. För det är så många av meddelandenena börjar; ”jag skäms så...” och vi tycker inte att någon ska skämmas för att man hamnat i en ekonomiskt utsatt situation – alla kan hamna där, säger Eva-Mari.

I diakonin finns uppdraget att stötta människor att växa. Vi drömmer ju om att gruppen inte ska behövas, men än så länge så gör vi och de andra

i gruppen vad vi kan för att stötta så att man kan hitta en hållbar vardag. Matkassarna är en tillfällig lösning och inget man kan hämta ut regelbundet.

- Vi köper oftast presentkort och delar ut. Det har hitintills varit på ICA Maxi men också på Apoteket. Medicin är dyrt och en del familjer har inte råd att lösa ut de recept de har fått, berättar Eva-Mari. Det finns också butiker som skänker varor. En klädeskedja kom med flera stora lådor med nya kläder som församlingen fick sortera upp och delade ut på julfesten.

Men det är framförallt mellan familj och familj som den stora verksamheten pågår. Görel berättar att någon kan ha en hel säck med urväxta barnkläder. Då kan det bli en så kallad vandringssäck. Första familjen plockar ut det de behöver, kanske fyller på med något och låter den gå vidare, det är en modell som ständigt pågår.

- Nej, något missbruk, att en person som egentligen inte är i behov tar emot något är ovanligt. Om det skulle ske finns det på Gotland en sådan socialkoll att det brukar komma fram. Då skickar vi ett messenger och försöker reda ut. Det är inget stort problem, säger Görel.

Men det är inte bara kläder, prylar och presentkort som förmedlas inom Familj till Familj. Det ordnas också uppskattade sommar- och julfester. Ett hundratal föräldrar och barn brukar delta. Många känner varandra och vet att de kan stötta och uppmuntra varandra. Svenska kyrkan står för lokal.

ICA Maxi är ett av många företag som Familj till Familj samarbetar med.

Flera företag har varit pigga på att skänka såväl mat som godsaker och inte minst, julklappar till festen. Vitvarukedjan ELON Harry Carlssons, till exempel hade en gran i entrén och under den kunde kunderna lägga en julklapp. Ett fint och uppskattat initiativ.

Familj till familj omfattar hela Gotland. Alla församlingar är engagerade. Men visst får Görel och Eva-Mari som administratörer ta ett stort ansvar.

- En del av arbetet kan vi så klart göra på vår ordinarie arbetstid, men mycket sker på kvällarna. Det är då många kontakter oss. Den tiden räknar vi som frivilligt arbete, säger Görel och Eva-Mari nickar och håller med.

- Vi får ofta positiv återkoppling, när människor hör av sig och berättar att ekonomin och livet har ordnat upp sig; det är helt klart en av de saker som driver mig, säger Eva-Mari Karlsson Kempf och ger oss swishnumret 123 472 9968.

Jag tänker på den bild som finns i flera av våra kyrkor; Martin och manteln; den rike mannen som delar sin mantel till den fattige tiggaren, men Familj till Familj är snarare det mer jämlika, kärleksbudskapet, den gyllene regeln, som råder:

Allt vad ni vill att människorna skall göra för er, det skall ni också göra för dem". Matteus 7:12.

Det är en form av välgörenhet som inte pekar ut vem som är fattig eller rik, utan att vi alla är medmänniskor.

Elisabeth Ström ny domprost. Vem är hon och vad vill hon?

Nu tar vi de första stegen

Knappt fyra månader har gått sedan Elisabeth Ström tillträdde som domprost i Visby domkyrkoförsamling. Församlingen hade under ett års tid haft ett par tillfälliga lösningar på posten som domprost och förväntningarna på den nya domprosten var höga. Vi träffas en gråmulen novemberdag då vi nåtts av beskedet om hårdare restriktioner för att bekämpa coronapandemin – något som har, och även fortsättningsvis, påverkat församlingens arbete.

Text och foto: Lars Bäckman

- Det känns bra och spännande att arbeta här, svarar Elisabeth Ström på min inledande fråga. Fyra månader är inte en särskilt lång period i och för sig och så har självklart pandemin gjort den här tiden mycket speciell. Men det har också stimulerat mig och många med mig att vi måste till viss del lära oss nya sätt att kommunicera med de som bor och lever i vår församling.

Elisabeth säger att hon så klart tänker på alla digitala sändningar av helmålsringningar, andakter, gudstjänster och musik som församlingen har filmat och lagt ut på sociala media. Det har de lärt sig mycket om, men hon framhåller också alla de små möten som skett utanför kyrkorummet och exemplifierar med väffelcafé utomhus, promenader med äldre ute i friska luften, vilket man gör i Terra Nova och i Visborgskyrkan, eller ”Walk and talk” samtal, (se förra numret av Gårdskorset).

- Det här är sådant som jag tror att i det långa loppet faktiskt väcker insikter till liv om att kyrkan finns och blir till just genom relationer, förklarar Elisabeth Ström.

Pilgrimscenter planeras

Visby domkyrkoförsamling kommer att rikta in sig på fler pilgrimsvandringar och bygger nu ett enkelt kapell i vapenhuset.

- Vi vill profilera Sankta Maria som en pilgrimskyrka. Det här ska vara klart i vår. Naturligtvis kommer vi också ha olika aktiviteter knutna till kapellet. Vår kaplan Cecilia Nyberg ansvarar för detta. De aktiviteter jag kan tänka mig som kommer erbjudas är olika andliga övningar, enskilda samtal, meditation och så klart pilgrimsvandringar. Jag ser att det i dag finns en stark längtan efter just det, konstaterar Elisabeth Ström och lägger till att det finns en önskan, en strävan hos många människor efter en inre andlig resa och ett enskilt andligt liv. Och det här ska vi självklart möta upp.

På Gotland har vi ett antal kortare pilgrimsleder och en längre som sträcker sig från Visby till Sankt Olofsholm på den nordöstra sidan av ön. Det ska också tas fram vandringar som kan göras i Visbys omedelbara närhet. Kärleksstigen norr om Visby, med Trojaborg och stigarna som leder mot Norra kyrkogården och så tillbaka över klinten förbi Galgberget, kan vara en lagom tur att vandra och umgås med andliga tankar, eller varför inte, söder om Visby mot Hällarna och med prinsessan Eugénias sommarhus i Fridhem, som mål. Allt detta är bara, i

detta nu, idéer som kommer att prövas om vad som är möjligt för att så småningom bli domkyrkans pilgrimsvandringar.

”All verksamhet som församlingen driver delas upp i flera enheter, delvis utifrån målgruppernas ålder, men också funktion”

Ny organisation för Domkyrkoförsamlingen

Kyrkorådet har nyligen beslutat om den nya organisation som ska träda i kraft den 1 januari och som har arbetats fram under hösten. Något förenklat så ser den nya organisationen ut så här: All verksamhet som församlingen driver delas upp i flera enheter, delvis utifrån målgruppernas ålder, men också funktion.

0-12år kommer Tobias Nellvik att vara enhetschef för. Enheten **13-25 år** är det Petra Guteskär som ansvarar för och **26-och uppåt**, har församlingen rekryterat en ny präst som ska ansvara för, gotländskan Anna Lundgren. I dag arbetar Anna på Kyrkokansliet i Uppsala och med all säkerhet är det många här som känner igen henne. **Musik** ska organisten Peter Alrikson ansvara för och **Diakoni**, blir det Susanna Petersson som tar ansvaret för. När det gäller enheten **Service** är en ny rekrytering på gång. Till dessa enheter ska det också finnas en **Kanslienheter** och så kaplanen som är direkt underställd domprosten.

- Utöver detta har vi också anställt en projektledare, en pedagog, Johan Fällman, som ska arbeta med gruppen 0 till 40 år, berättar Elisabeth Ström och förklarar att enhetscheferna kommer att leda respektive verksamhet, men att de också ingår i en ledningsgrupp som ska träffas en gång i veckan. Som domprost är det jag som leder all verksamhet men jag gör det genom mina enhetschefer. Men Elisabeth Ström är noga med att poängtera att det är styrelsen, alltså kyrkorådet, som styr genom sina sammanträden. När sammanträdet är över så styr de genom sitt protokoll. Styrelsen leder aldrig arbetet, den styr, och det är en stor skillnad. kyrkoherden i sin tur leder verksamheten utifrån

den mål och verksamhetsplan som styrelsen har bestämt.

- Det måste vara en tydlig glasklar ansvarsfördelning. Jag vill säga att de flesta problem som finns i församlingar beror just på att verksamheten har slagit över åt ena eller andra hållet. Ibland blir kyrkoherden både styrelse och ledare eller tvärtom. Det är två helt olika uppdrag och därför måste kyrkorådets ordförande och kyrkoherden kunna arbeta bra tillsammans, och det gör vi i den här församlingen. Det är nödvändigt att vi är medvetna om detta, säger Elisabeth Ström och förtydligar: Lite förenklat skulle man kunna säga att kyrkorådet svarar på frågan ”Vad” och kyrkoherde med medarbetare ger svar på frågan ”Hur”.

Det här var tidigare otydligt i församlingen och Elisabeth säger att nästan alla arbetsplatsproblem beror just på otydlighet, brist på struktur och brist på framförhållning.

- Den här modellen är essensen av mina erfarenheter och tidigare lärdomar, en del dyrköpta, under de tjuugoett år som jag har arbetat som kyrkoherde, varav många av dessa som prost och inte minst, allt det jag då sett och hört på de visitationer jag har varit med om. Men också, inte att förglömma, Gotlands speciella förutsättningar och personalens och de förtroendevaldas kunskaper och erfarenheter – de är så avgörande.

Elisabeth Ström har tidigare varit kyrkoherde i två olika församlingar och prost i två olika kontrakt.

- När de rekryterade mig sökte de en tydlig ledare och som också hade arbetat en hel del med personal, och det hade jag. Vi är nu i början på en förändring och står på tröskeln till något nytt, men kom ihåg att en organisation tar tre till fyra år innan den har satt sig.

I vårt samtal är Elisabeth noga med att betona att det här är inget enmans jobb utan ett arbete som all personal och fack har gjort gemensamt, och inte minst med ett gott stöd från kyrkorådets ordförande och utskott.

- Det är ett starkt gäng som nu kompletterats med ett par nyrekryteringar. Det är bra kompetent personal här och vi har bra förtroendevalda. Duktiga människor som verkligen är engagerade, vilket inte alltid är självklart. Jag är tacksam för mina medarbetare, konstaterar Elisabeth Ström och kommer in på de förtroendevalda.

- Jag ser också att många av de förtroendevalda har ett starkt engagemang, både i fullmäktige och

AU, arbetsutskottet. Entusiasm och tro på det vi gör finns där. Och inte minst, så har församlingen många bra kyrkvårdar. Det är inte lätt att engagera i dag.

Antalet besökare på högmässorna ligger nu runt femtio strecket. Detta trots coronapandemin. Det finns ett stort intresse för domkyrkan och Elisabeth Ström är glad över detta.

Men i den yngre gruppen, 0 till 40 år, det är ett område under utveckling. Därför kommer Visby domkyrkoförsamling att satsa speciellt på denna grupp och har anställt en projektledare för detta arbete. En anledning är resultatet av den studie som Svenska kyrkan på nationell nivå har gjort kring hur denna grupps tillhörighet, kunskap och förståelse till Svenska kyrkan ser ut, och det kan konstateras att den kan bli bättre.

- Det är en stor grupp, sett som population, och vi i Svenska kyrkan måste engagera oss starkt för att kommunicera med dem. Vi måste skapa en relation till dem och vara en kyrka lite på tå, för det handlar om kyrkans framtid, betonar Elisabeth.

Kommunikation är viktigt för Elisabeth Ström som vill se över hur församlingen kommunicerar med sina 14 500 medlemmar.

”Hur kan vi säga ”hej” till dem och vad önskar de av oss egentligen. Det vet vi inte i dag”

- Hur kan vi säga ”hej” till dem och vad önskar de av oss egentligen. Det vet vi inte i dag.

Hon ser detta som oerhört väsentligt, att börja bygga upp kommunikation med församlingsborna. Förtroende är det kyrkan lever på om kyrkan önskar mer delaktighet av sina medlemmar.

- Kan vi bara få en procent av alla dessa att aktivera sig, ja då har vi nått 145 nya och skulle vi uppnå tio procent då är det 1450. Vi måste alltså bygga relationer som grundar sig på förtroende, betonar Elisabeth Ström.

Västerbotten till Gustavsberg och Visby

Elisabeth berättar om sina erfarenheter från tidigare tjänstgöringar och jämför med Visby. I Gustavsberg där hon arbetade och bodde under de senast nio åren

var allt så annorlunda jämfört med Visby, en stad med 25 000 invånare på en ö med 60 000 invånare. Ifrån Gustavsberg gick det en buss var femte minut in till centrala Stockholm. Människor pendlade till jobb och var dagtid någon annanstans än i sin församling. Det var ett helt annat tryck, ett helt annat tempo.

Dessförinnan arbetade hon i församlingar i och runt Umeå i Västerbotten. I Hörnefors församling som är som en förort till Umeå var hon kyrkoherde och dessförinnan distriktspräst i Umeå. Umeå är en storstad med 120 000 invånare och som präglas av universitetet. Där undervisade Elisabeth i Gamla testamentet och hebreiska på timmar under sex år. Hon hade också mycket kontakt med prästen som var knuten till universitetet och som gjorde ett fint arbete där.

- Men det är stor skillnad mot Campus Gotland som är en liten del av Uppsala universitet och här är det också en betydande del studenter från andra länder. Då gäller det att hitta en unik lösning på hur samarbete ska ske.

Öppna upp den kyrkliga världen för fler

Naturligtvis vill Elisabeth Ström se fler vigslar, dop, ökad barnverksamhet och fler konfirmationer, men hon betonar också något annat, något djupare.

- Den längtan som i dag finns hos många människor, från tonårstid och upp i åldrarna, hoppas jag att vi kommer kunna knyta an med pilgrimsvandringar, andlighet, meditation och annat. Jag vill att vi öppnar upp den kyrkliga världen och visar den för människor i alla åldrar.

”Den längtan som i dag finns hos många människor, från tonårstid och upp i åldrarna, hoppas jag att vi kommer kunna knyta an...”

Elisabeth Ström. Foto: Mattias Wahlgren.

Att jämföra platser och orter där man har levt är alltid intressant. Det finns mycket som förenar men också som är nytt. Att ta dessa utmaningar lär man sig av och utvecklas som människa och professionellt.

I Gustavsberg var det ett pionjärbete att arbeta som präst, menar Elisabeth och berättar att Gustavsberg är ett gammalt brukssamhälle som fram till 70-talet präglades starkt av fabriken. Det hade mer likheter med bruksorterna i Västmanland än Stockholms innerstad. Nu har det sakta men säkert förvandlats till ett medelklassområde med mycket nybyggnation av villor och radhus. I pastoratet ingick också Ingarö som är både jordbruksbygd och många sommarstugor.

- Vi trivs väldigt bra. Margaretha och jag har funnit oss väl tillrätta med såväl Gotland, som Visby, och inte minst bostaden i domprostgården. Elisabeth jämför med Västerbotten och ser många likheter som underlättar acklimatiseringen.

- Jag känner igen mig här. Kommer man från Västerbotten så kan man rita upp alla släkttavlor, precis så som här. Gotlänningarna älskar naturen, plockar bär och svamp, man fiskar och gillar båtliv och har djur. Du bedöms heller inte utifrån din titel utan vem du är. Det är precis som i Västerbotten, säger Elisabeth som är uppväxt i Burträsk. Margaretha är från Ångermanland, det är bara elva mil från Umeå och samma saker gäller där.

Bra samarbete med Visby stiftskansli

Elisabeth uppskattar det samarbete hon har med biskop Thomas Petersson och känner att det är en styrka att Domkyrkan kan gå i armkrok med Visby stiftskansli.

- Visby stiftskansli omorganiserar och skapar ett arbetssätt som går lite hand i hand med vårt arbete.

Deras nya organisation ska också komma igång till nyår, precis som vi.

Vi talar inte om det som har varit, utan Elisabeth konstaterar bara att det allt för ofta finns ett maktspel som är ovärdigt en kyrka och det gör henne beklämd.

”...en styrka att Domkyrkan kan gå i armkrok med Visby stiftskansli”

- Men nu finns det en så positiv utveckling både i stiftsorganisationen och i Visby domkyrkoförsamling med så många duktiga och engagerade människor – det är en bra grund.

Slutligen, du hade inte varit på Gotland särskilt många gånger innan du tillträdde. Har du några upplevelser och platser som gjort särskilt starkt intryck på dig?

- Som historieintresserad är det en guldgruva, inte minst med alla medeltida kyrkor. Jag minns särskilt Lau stora kyrka med altarskåpet, krucifixet och de vackra medeltida ljuskronorna. För ett par veckor sedan besökte jag och Margaretha Romakloster. I höstskrud gjorde klosterruinen, alléerna och de öppna fälten ett starkt intryck på oss. Vi såg sedan järnvägs museet i Dalhem. Det var en dag jag kommer att minnas. Sen har vi ju kusterna, med den obrutna horisonten – det är starka intryck. Det är så vackert här i Visby, säger Elisabeth Ström och tittar upp mot Klinten när vi sakta går ut för att ta en bild att illustrera detta samtal med. Det känns som om Elisabeth har kommit till rätt plats, både för sig själv och inte minst för församlingen.

Ny organisation på Visby stiftskansli från 2021

En målstyrd verksamhet - där ett projektinriktat arbetssätt introduceras.

Stiftsstyrelsen har under våren arbetat med och formulerat fem strategiska mål för Visby stifts verksamhet:

1. Hållbar kyrka 2030 - Visby stift ska främja ett konkret hållbarhetsarbete ur ett klimatperspektiv, kostnadsperspektiv och med ekonomi och administrativt stöd i centrum.
2. Lärande och undervisning - Visby stift ska göra det kristna budskapet känt bland alla människor.
3. Kommunikation och förändring - Visby stift ska främja nya sätt att kommunicera och rekrytera medlemmar, ideella och anställda medarbetare
4. Identitet och fördjupning - Visby stift ska tydliggöra det kyrkliga kulturarvet som en källa till andlig fördjupning och berikande upplevelser.
5. Utmaning och möjlighet - Visby stift ska främja det pastorala arbetet i församlingen och att vara en aktiv aktör i samhällslivet.

Utifrån de strategiska målen har arbetsgrupper med representanter från stiftskansliet och stiftsstyrelsen tagit fram ett antal delmål. För att kunna uppnå målen har stiftskansliet sammanställt en verksamhetsplan med verksamhet som kommer att bedrivas

i projektform men också med arbetsuppgifter som är av mer löpande och långsiktig karaktär. Stiftskansliets organisation ska också förändras för att möta det nya arbetssättet med en mer målstyrd organisation. Kansliet kommer att organiseras i en enda enhet med stiftsdirektor Christer Engelhardt som chef. Medarbetarna kommer både att arbeta i de olika projekten men också i sina sakområden med det mer löpande och långsiktiga arbetet som sker på stiftskansliet. De fyra sakområdena är: Ekonomi, fastighet och egendom, pastoral samt administration. Med andra ord; ett flexibelt och effektivt arbetssätt för att nå målen för verksamheten.

Personalförändringar på stiftskansliet

På personalsidan kan noteras att Richard Wottle har gått i pension från december och Annika Hakalax har utsetts till att efterträda honom som stiftsprost. Hennes tjänst som biskopsadjunkt är nu utannonserad. Natalia Svensson kommer under två år arbeta med klimat- och miljöfrågor. Stiftsdiakontjänsten är ännu vakant. Rekryteringsarbetet återupptas efter årsskiftet. En arkivarietjänst på ett år är utannonserad för att vara en resurs i arkivfrågor för församling, pastorat och stiftskansliet. Stiftskansliet kommer även projektanställa en person som under två år på halvtid ska arbeta med pilgrimsfrågor.

Meditation i juletid av domprost Elisabeth Ström

En natt som förändrar, förvandlar och förnyar.

Den heliga natten – julnatten.

Ett stall som kan få vara och bli porten till ett liv som aldrig dör.

En Gud som blir människa.

En alldeles vanlig människa och så blir Gud en del av vår tid, av människans historia – av den skapelse som vi alla är en del av.

Tidlösheten möter tiden.

Och i det mötet finns jag med, du med.

Många brukar klaga över stressen före jul. Jag har varit en av dom.

Men det handlar om att skapa utrymme tror jag.

Utrymme för att få leva och umgås med dem som är nära och kära.

Att få koppla av, vila hitta en lugnare rytm under några dagar.

Fast för en del går nog tiden alldeles för långsamt.

Kanske sjukdom, ofrivillig ensamhet eller annat själsoint gör tiden tung.

Tiden är så obegriplig ibland.

Som nu, när detta skrivs, mitt i Coronatider, och allt umgänge reduceras.

När all osäkerhet och också brist på närhet och umgänge kan förändra så mycket.

Och ändå så kan vi få stå här.

Och återigen få stanna vid, bottna i detta – den Gud som skapat allt, som är själv tillvarons grund väljer att bli människa.

Ett litet barn.

Våra tankar om Gud kan verkligen vara olika.

Våra förhoppningar och vår tro bryts ju genom vårt eget liv. När jag säger så, så tänker jag mig en bild av en glasbit, glasbiten kan vara en bild för

dig och mig. Livet gör olika avtryck i oss, vi färgas av våra möte och upplevelser. Vår livshistoria blir som slipningar av glasbiten. När ljuset tränger genom glasbitar med olika slipningar blir färgerna olika. Och om ljuset då får vara en bild av Gud, så när vi möter Guds ljus i våra liv, så ser det lite olika ut för oss. Mångfalden berättar om Guds förmåga att möta oss alla, fast vi kan vara så olika och lika. Avståndstagande, eller oro, kanske ibland även rädsla kan vara del av de tankar och föreställningar vi har om Gud.

Men vem kan vara rädd för ett litet barn – en baby? Tillvarons grund vilar som ett spädbarn i Marias famn.

Vem kan känna fruktan då?

Kanske ibland att vi frågar oss, känner av en tveksamhet – kan nu detta med Gud ha något att göra med min verklighet, med ett verkligt vanligt liv?

Och då finns denna natt, detta enda som svar:

En Gud som blir människa.

Som inte är främmande för något mänskligt. Och därför inte heller är främmande vare sig för dig eller mig.

Det finns bara ett sätt att möta Gud.

Och det är i det vanliga, det enkla, det vardagliga, det som är alla dessa våra dagar – där kan mötet ske. Om och om igen.

Var inte rädd.

Så sa änglarna till herdarna.

Var inte rädd – så sa Ängeln till Maria.

Var inte rädd – så tror jag att orden är till oss just nu.

Det finns en framtid och ett hopp.

Ära vare Gud i höjden, och frid på jorden bland människorna – vilka Gud älskar.

En pärlkrans på gravnen

- Om en begravningssed som är näst intill bortglömd Text och bild: Grym Sara Westberger

Vi är idag vana att se blomkransar med hälsningar från familj, släkt och vänner i alla dess former på och runt kistan inne i kyrkan. Vid en jordbegravning så pryder blomkransarna sedan gravnen en tid efteråt tills väder och vind gjort sitt och kransarna plockas bort. Det är nog inte så många idag som hört talas eller upplevt bruket av pärlkransar eller begravningskransar (i denna text kommer jag använda begreppet pärlkrans). Det hade inte jag heller förrän mitt intresse för sorg- och begravningsföremål gjorde att jag snavade över två pärlkransar på en nätauktion. Jag köpte kransarna och när de sedan kom med posten och jag kunde titta närmare på dem så insåg jag vilket hantverk som låg bakom dessa kransar. Kransarna var snarlika i storlek ca 60x50x10 cm och hade dansk minnestext bakom den centrala glaskupolen. Mitt intresse väcktes och jag började sedan att läsa på om en kortlivad tradition i Sverige.

Sedan tidigt 1800-tal har det varit brukligt att dekorera kistan. Det var vanligt att man gjorde rankor av blommor och blad som sedan spikades fast på kistlocken. I slutet av 1800-talet introducerades pärlkransarna och kom sedan att användas under några decennier under början av 1900-talet. Var sedan kom ifrån har jag inte lyckats hitta någon bra källa på. Det talas om att denna typ av krans kom från katolska länder som Italien och Frankrike. En annan källa menar att sjömän tagit med sig dessa kransar från England. Vad som stämmer har jag som sagt inte lyckats ta reda på, men på något sätt tog sig pärlkransarna till Sverige och blev en del i vårt begravningsbruk, även om det var för en kortare tid. Pärlkransen bestod av metalltråd som beträddes med glaspärlor i olika färger, former och längder och som sedan böjdes till dekorativa mönster såsom blad, spiraler och blommor. Det var också vanligt att metalltråden täcktes med textil- eller pappersband. Kransarna kunde vara av olika storlek allt från en knytnäves storlek till en halvmeter i diameter. Formen på kransen var oftast oval och i mitten fanns ett motiv i form av en kristusbild, ett kors eller minnestext på papper bakom en glaskupol. Pärlkransarna höll bättre än dekorationer av färska blommor och blad och kunde ligga ute året

om, men det verkar som att man ibland tagit in kransarna under vinterhalvåret. Dock så rostade till slut metalltrådarna och glaspärlorna gick sönder med tiden. Ibland förvarades kransen på gravnen i en trälåda med glasskiva så att kransen skyddades mot naturens element. En del kransar slängdes när de gick sönder andra togs hem efter en tid och klarade sig därmed från att skadas och kunde återanvändas vid framtida begravningar.

Pärlkransarna slutade användas på 1930-talet, men på landsbygden levde sig bruket kvar ända in på 50/60-talet.

Den danska kransen som är 60x50 stor med text Salig är de döde Som dör i Heren. Farvel i Jesu navn.

Grym Sara Westberger är biskop Thomas sekreterare. Hon är utbildad föremålsantikvarie och då är man självklart en samlare. Ett av hennes samlarområden är just begravningsrekvisita. I förra numret av Gårdskorset skrev hon om begravningsgodis.

Tolv personer genomgår nu lekmannautbildning

Thomas Persson berättar om sina intryck av utbildningen Text: Lars Bäckman

En av de tolv deltagarna på lekmannautbildningen är Thomas Persson, som till vardags är enhetschef på Länsstyrelsen på Gotland, boende i Stenkyrka och också engagerad i Norra Gotlands pastorat.

Varför anmälde du dig till lekmannautbildningen?

- Jag är engagerad i Norra Gotlands pastorat och har även suttit med i kyrkorådet. Vi hade en framtidsgrupp för ett par år sedan som skulle ta fram tankar och idéer om hur pastoratet skulle kunna klara en framtid med allt färre medlemmar och sämre ekonomi. Då kom funderingar på hur man kunde öka lekmanamedverkan, säger Thomas Persson och förklarar:

- Vi kommer inte klara av att ha gudstjänster med präster i alla våra tjugofyra medeltida kyrkor så ofta som församlingsborna önskar. Redan i dag har vi lekmän som håller i andakter, och det är en form

som fungerar bra.

Inte minst under vinterhalvåret då flera av våra kyrkor är stängda och vi istället anordnar aftonbön och gudstjänster

Biskop emeritus Jonas Jonsson som talade om Svenska kyrkans missionshistoria.

i församlingshem och Polhemsgården. Framtidsgruppens tanke var att det skulle erbjudas någon form av en grundläggande enklare gudstjänst, en gudstjänst som kunde ledas av en lekman. När sen Svenska kyrkan centralt lanserade dessa utbildningsplaner för lekmanaledda gudstjänster, så talade Thomas med kyrkoherde Martina Åkeson Wollbo och sa sig vara intresserad av en sådan utbildning.

Nu var detta med lekmanaledda gudstjänster inte helt främmande för Thomas Persson. Han hade under senare år hållit i gudstjänster och många andakter framförallt i Stenkyrka församling.

- Vi har ofta varit två lekmän och som då har växelläst. Jag som sångare har också kunnat stå för de musikaliska inslagen.

När Thomas hade hållit i ett antal andakter insåg han att det fanns en hel del han hade att lära. Det gällde såväl hur man håller en predikan, vad man fokuserar på och inte minst, fångar församlingens intresse.

- Jag har fått mycket större respekt för prästens ”hantverk” efter att själv ha stått i den rollen. Det är en konst. Med utbildningen så får jag än mer inblick i detta, förklarar Thomas.

Lekmannautbildningen startade med en helg på Sunderbys. Medverkade gjorde flera lärare bland annat från Lunds universitet. Professor Cristina Grenholm föreläste om trosbekännelsen och teol dr. Blaženka Scheuer om bibeln, samt Gunilla Renöfalt vars ämne var konsten att predika.

Gruppen har sedan dess haft ett antal seminarier där bland annat Biskop emeritus Jonas Jonsson medverkat och föreläst om Svenska kyrkans missionshistoria. Lokala väl kvalificerade föreläsare har också hållit i delar av undervisningen. De båda kursledarna, Elin Sundelin och Richard Wottle har medverkat samt domprost Elisabeth Ström.

”Helt plötsligt såg jag sammanhang och fick en förståelse för hur de olika böckerna i GT hänger ihop”

- Det har genomgående varit mycket hög kvalitet, konstaterar Thomas entusiastiskt och berättar hur intresset att fördjupa sig i ämnet bara växer. Han nämner undervisningen om Gamla testamentets historia: Det gav så mycket. Helt plötsligt såg jag sammanhang och fick en förståelse för hur de olika böckerna i GT hänger ihop.

Kursen avslutas våren 2021. Någon kommer kanske att läsa vidare till präst, andra har gått utbildningen mest av rent intresse. Thomas vill även i fortsättningen hjälpa till att gudstjänster ska firas i våra kyrkor framöver och tillägger:

- Men det är kyrkoherden som avgör vem som anses lämplig, så vi får se vad Martina Åkeson Wollbo, säger.

Vägen till Gotland är inte alltid spikrak

Samtal med Tobias och Yvonne Nellvik Text och foto: Lars Bäckman

”Gotland, där kan man väl inte bo!”, det var Yvannes första reaktion när Tobias kom hem till lägenheten i Nacka och berättade att Håkan Wilhelmsson, som då vikarierade som domprost i Visby, hade ringt och frågat om de var intresserade att flytta till Gotland. Det var i oktober 2019. Nu, ett år senare är de här, hela familjen som förutom Yvonne och Tobias Nellvik består av dottern Leticia som är två år. Dagsläget är detta: villa i Stenkumla, förskoleplats i Visby och inte minst, Tobias som arbetar som präst i Visby domkyrkoförsamling med ansvar för verksamheten i Terra Nova kyrkan och Visborgskyrkan och Yvonne som är kantor i Burs pastorat. Ett telefonsamtal... Ja, ibland är det inte mycket som behövs för att våra liv ska ta nya vägar. Kanske är det Guds vilja som spelar in?

Vi sitter vid det generösa matbordet i familjens trivsamma villa. Leticia är med, skrattar och plockar med någon leksak, äter ett keex, men gnäller inte, trots att samtalet upptar föräldrarnas uppmärksamhet och försenar hennes middag. Flera gånger i vårt samtal återkommer

vi till vad som blir avgörande för de beslut som vi fattar. Jag tror inte på slumpen. Det gör såklart inte heller Tobias och Yvonne. Men de har gjort en spännande och innehållsrik resa innan de hamnade här i Stenkumla.

I Stenkumla hittade familjen Nellvik sitt hem. En nybyggd villa i gotländsk stil. Här trivs de.

- Jag är från början civilekonom, utbildad på Internationella handelshögskolan i Jönköping. Direkt efter examen fick jag anställning att arbeta med internationell rekrytering av studenter till Högskolan. En stor målgrupp var ungdomar från arabländer. Det blev många resor och givande samtal om religion och tro, ofta över flera koppar té eller imponerande middagar. Det var då som jag insåg att just dessa samtal och frågor var viktiga för mig och jag bestämde mig för att läsa till präst. Och så blev det, berättar Tobias när jag frågar om hans väg till prästyrket.

Nu var inte kyrkan en främmande plats för Tobias. Föräldrarna var i och för sig inte ens medlemmar i Svenska kyrkan, men i tonåren kom Tobias i kontakt med Katarina församling i Stockholm och dess ungdomsverksamhet, och där blev han kvar. Så konfirmation i kombination med dop, ledde till flera år som ungdomsledare och senare anställningar inom Svenska kyrkan, bland annat på Stiftsgården Grånge.

”Så konfirmation i kombination med dop, ledde till flera år som ungdomsledare och senare anställningar inom Svenska kyrkan”

Yvonne har en bakgrund som känns bekant från många andra kyrkomusiker. Uppväxt på landsbygden strax utanför Värnamo. Spelade flöjt i Kommunala musikskolan, gick musikinriktning på Estetiska programmet, och då, under en praktik hos kantorn hemma i Ås församling, väcktes intresset för att spela orgel. Direkt efter gymnasiet blev det Oskarshamns folkhögskola och kantorutbildningen. Sen blev det 1,5 år i Norrköping som vikarierande kantor. Det är då någon i fikarummet frågar: ”Skulle inte du vara intresserad av att söka tjänsten som kantor på Gran Canaria?” Så blev det. Som 23-åring flyttade Yvonne från Norrköping och Sverige. Det blev sammanlagt tio år inom SKUT; Gran Canaria, Frankfurt och Mallorca. Och det var där på Mallorca som livet tog nästa vändning.

- Jo visst var det så säger Tobias och ler mot

Yvonne. Jag prästvigdes i Stockholm 2014. Hade gjort min adjunktstjänst på Kungsholmen, och påbörjat ett vikariat i Täby. Det var då någon nämnde SKUT och en tjänst på Mallorca. Jag har alltid gillat att resa och åren på Handelshögskolan i Jönköping hade spätt på det internationella intresset, säger Tobias. Han sökte och fick uppdraget. Och det var där på Svenska kyrkan i El Terreno i Palma som Tobias och Yvonne träffades och kärlek uppstod. Det blev två och ett halvt gemensamma år på ön, en ö som faktiskt har många likheter med Gotland.

- Vi bodde i Nacka berättar Yvonne. Vi var nog faktiskt lite inne på att som småbarnsföräldrar vore det mysigt att bo på landet, men vi funderade på Stockholms närområde. Gotland fanns inte i våra tankar.

- Jag hade visserligen varit där många gånger, både som ungdomsledare, och med föräldrar och kompisar, säger Tobias, men du Yvonne hade bara varit här en enda gång tidigare, eller hur?

Samtalet med Håkan Wilhelmsson ledde till en tur till Gotland i gråaste november, som förutom att besöka arbetsplatserna i Visby och Burs även innehöll middag hemma hos biskopen och så klart en rundvandring i Visby och en biltur på landsbygden. November, tänker jag, det är kanske inte den månad som man lättast säljer in Gotland. Men det Tobias och Yvonne såg och hörde tilltalade dem.

I maj var familjen på plats. Tobias började sin tjänst i Visby. Yvonne var föräldraledig och tog orglarna i Burs pastorat i besittning först i augusti. Från arbete i Nacka som ungdomspräst och kantor i Upplands-Bro, så var det helt plötsligt något helt annat som gällde för familjen Nellvik.

”Jag känner igen mig mycket i Burs från min hemtrakt i Småland. Det är landsbygd, lantbruk som gäller och så den lilla församlingen”

- Vi trivs och har inte ångrat oss, säger Tobias och skrattar. Han berättar att han inte är den som är beroende av att vara djupt förankrad i en plats för att känna sig hemma.

- Jag känner igen mig mycket i Burs från min hemtrakt i Småland. Det är landsbygd, lantbruk som gäller och så den lilla församlingen. Traditioner är viktiga. Kyrkoherden Stefan (Sundelin) är också ganska ny och han är också från Småland. Förutom oss två är det bara en klockare och en vaktmästare. Det är all personal i pastoratet, berättar Yvonne, och jag tänker att villkoren mot Stockholms expansiva förorter är slående.

Vi kan inte undvika att komma in på hur det är att arbeta inom SKUT kontra i en församling i Sverige.

- Det finns faktiskt likheter. Den lilla församlingen kräver precis som SKUT tjänsterna att du är mångsidig och flexibel. Du måste kunna rycka in och göra de mest skiftande arbetsuppgifterna. Inom SKUT är det heller inte några reglerade arbetstider. Att få två dagar ledigt i följd är ofta svårt, säger Tobias, och konstaterar att kanske är det så att Mallorca och Gotland har vissa likheter.

”Du måste kunna rycka in och göra de mest skiftande arbetsuppgifterna”

- Men det är stor skillnad på var man arbetar, lägger Yvonne till och menar att på Gran Canaria var det mycket mer turister som kom på gudstjänsterna. Där var det också mycket mer sociala insatser bland bofasta och turistande svenskar. I Palma är det framförallt bofasta svenskar som deltar i verksamheten; pensionärer, men också många barnfamiljer. Vi hade barnverksamhet med trettio barn varje vecka. I Frankfurt där såg man inte många svenska turister utan församlingen bestod till största delen av bofasta svenskar eller de som var på utlandsjobb.

- Ta bara det här med vigslar. Vi hade 214 vigslar på ett år i Palma. Jag höll i 121 av dem! Men däremot var begravningar ovanligt. Jag tror att det under min tid på Mallorca var tre begravningar, inflikar Tobias.

Leticia markerar att nu bör nog samtalet, som redan har gått över tiden med en halvtimme, snart avslutas. Att arbeta inom SKUT kontra i Sverige, och kanske särskilt då på Mallorca, engagerar mig så det skulle vi kunna prata länge om, men nu bör vi avrunda samtalet. Kanske kan vi återkomma till en artikel i det ämnet.

Vi går ut på gården. Jag tar ett par bilder och säger: Yvonne, här kan man ju bo! Och hon skrattar och håller med.

- Tänk vad man inte visste för bara ett år sedan!

”Vilket djup av rikedom, vishet och kunskap som finns hos Gud! Aldrig kan någon utforska hans beslut eller spåra hans vägar”. Romarbrevet 11 vers 33.

Visborgskyrkan är en av Tobias Nellviks arbetsplatser, men han är också ansvarig för verksamhetsområdet 0 till 12 år i den nya organisationen.

Pilgrimsvandring i Klinte pastorat

- En kort betraktelse av komminister Janne Manni.

Tidig vår slog pandemin till och världen lever fortfarande mitt i den, så även vi här på ön. Läskigt, oroande, osäkert. Alla har drabbats på något sätt. Så även kyrkan och dess verksamhet. Som präst så var jag givetvis en naturlig del i att tänka till, inte ställa in utan ställa om, som snabbt blev ett ledmotiv i hela Svenska kyrkan.

Pilgrimsvandringar har varit en naturlig del av kyrkans liv och väsen sen allra första början. Att gå till heliga platser, att vandra för bot och bättring, att gå med Gud. Detta är något som intresserat mig länge, dels som en sådan som uppskattar naturen, har vandrat på många fina leder framförallt i mellersta och västra Sverige, men också att fylla vandringen med andligt innehåll, vad eller i vilken form det än må vara.

Tanken var att till sommaren, då skall jag leda några sådana, på vår fina ö, och kanske framförallt på vår pilgrimsled som redan finns, mellan Klinte och Fröjels kyrkor. Men så denna pandemi, sammanhang raderades och många gemensamma träffpunkter ställdes in, framförallt för de över sjuttio år. Så jag satte igång direkt.

Först två gånger i veckan, startpunkt Klinte, en förmiddag och en eftermiddag. Turer på två, tre, fem kilometer. Det kom en åt gången, eller två, en gång

kom det sju. Men inte många återkom. Och då föreslog flera av dem det själva: ”kan vi inte gå längs med det eller där eller här borta?” Och så blev det. Vi bytte spår och plats. Varje gång! En gång i veckan, förmiddagstiden blev lämpligast. Två blev fem, blev tolv och en toppnotering på 16 vandrare.

Vi har gått pilgrimsleden, Hembygdsleden, mellan Sanda och Tjuls, nere i Sproge och uppe vid Pavi-ken. Vallhagar och Hunninge, vid Buttles bildstenar och Hejde. Detta fantastiska pilgrimgång, där undertecknad är yngst med sina 45 år och en medlem som snart når respektabla 88, har avverkat mil efter mil, sett räv och rådjur, kossor i mängder och himlens alla fåglar. Vi har läst om pilgrimens sju nyckelord, bett med både frälsarkrans och Heliga Birgitta, sjungit att ”I min Gud har jag funnit styrka, i min Herre har jag allt” och jag kan inte säga mer än att dessa pilgrimsvandringar har varit välsignade. Endast en gång under dessa åtta månader har det regnat, då gick vi ändå en liten bit. Det har tvärtom varit så att veckans väder nästan alltid har varit som vackrast just tisdag förmiddag. En gång har vi ställt in, då undertecknad inte kunde leda vandringen, just då var det miserabelt väder på den tid vandringen skulle gått av stapeln...

Vi har inte bara gått med Gud. Gud har gått med oss.

Sunniva Rettinger - ny präst i Dalhems församling

Jag vill skapa en kontinuitet i gudstjänstlivet

- Jag visste att jag ville bli präst redan när jag var åtta år, men det var först när jag var 24 som jag bestämde jag mig. – Då kom känslan att allt föll på plats, berättar Sunniva Rettinger och förklarar att hon har burit på en längtan att tjäna Gud sedan hon var riktigt liten. Upplevelser av stark tro hänger också samman med när hon som barn och tonåring bodde i Indien.

- Men jag var inte engagerad i någon församling egentligen förrän jag var 24 år, det var strax innan jag började läsa på Johanneslund prästprogram. Prästvigning blev det i Linköping 2019 och därefter pastorsadjunkt i Aneby.

Men det var i Järna, söder om Stockholm, som allt började. Här växte hon upp. Mamma och pappa arbetade på Vidarkliniken, som är en alternativ vårdform. När de skilde sig flyttade hon och mamma, bland annat bodde de då längre perioder i Indien. Men sedan i augusti i år är det alltså Gotland, Romakloster pastorat och Dalhems församling, som gäller.

- Min farfar kom från Vänge och min mamma bor sedan några år på Fårö, så visst har jag anknytning till Gotland, säger Sunniva med en viss stolthet.

- Det känns jättebra att bo här. Allt är så nära. Jag gillar att det är en ö. Här verkar alla känna varandra. Dalhem är ett litet trevligt samhälle och jag tror att alla nu vet att det har kommit en ny präst till församlingen. De uppskattar att det lyser i prästgården, säger Sunniva, men beklagar att pandemin har begränsat antal möten och tillfällen att träffas, men en del av skolbarnen har hon träffat när de leker i prästgårdsparken och naturligtvis träffat en hel del församlingsbor.

”De uppskattar att det lyser i prästgården”

Sunniva ger intryck av att vara en glad och öppen kvinna, positiv och lätt för att knyta kontakter. Att jämföra Aneby (där hon var i tjänst tidigare) med Dalhem är inte riktigt rättvist. Aneby är en större tätort med en sedan länge stark kyrklighet.

Det kom alltid femtio till sextio församlingsbor till högmässorna. I Dalhem är det glesare i bänkraderna, mer som i landsortskyrkorna runt Aneby.

- Men jag ser så klart inte det som ett självändamål att det ska komma många till våra gudstjänster. För mig är målet att människor ska få en relation till Gud, säger Sunniva.

Sunniva Rettinger. Ny präst i Dalhem och Romaklostrets pastorat.

För Sunniva är det nu istället viktigt att skapa en kontinuitet i gudstjänstlivet. Det har varit ett vakuum under en period – nu finns det en präst, och som också bor i prästgården – det ska märkas.

- Jag vill vara församlingens präst. Riktigt vad det

kommer innebära i Dalhem får vi se, säger hon och berättar att de har en konfirmandgrupp i församlingen. Även en ungdomsgrupp för hela pastoratet är på igång. Antalet konfirmander är i år relativt många, så det är två grupper i pastoratet: Sunniva och Olle Jonsson har en grupp och Pernilla Cramnell och Rune Olofsson håller i den andra.

”Jag vill se dig, är en signal jag vill förmedla”

- Jag skulle gärna vilja träffa alla konfirmanders föräldrar och gärna hemma hos dem. Men i och med coronan avvaktar jag så klart med hembesök. Att få en annan, en djupare kontakt med konfirmanderna och se dem i en annan situation, skulle vara givande. ”Jag vill se dig” är en signal jag vill förmedla.

Sunniva uppskattar att bo nära havet. Bara tanken att bo på en ö ger henne en känsla av samanhåll-

ning. Det är en naturlig avgränsning, i positiv bemärkelse. Det lilla sammanhanget, Dalhems församling och i det större Visby stift – alla känner alla, säger hon och konstaterar att hon ännu inte gör det; ”Men jag har verkligen bra stöd av mina kollegor”.

- Foto har varit en hobby som har följt mig under en längre tid. Det gillar jag, och att vara ute i naturen. Sen skulle jag vilja odla, ha en trädgård och gärna ett växthus, svarar Sunniva entusiastiskt när jag frågar vad hon gillar att göra på fritiden.

Till sist: ditt namn, var kommer det ifrån?

- Sunniva var ett irländskt helgon. Hon flydde från vikingarna, gömde sig tillsammans med andra kvinnor i en grotta på norska västkusten, dom bad till Gud om räddning och bönesvaret var att grottan rasade samman och alla dog. På den platsen finns det sedan dess en helig källa. Det är den dramatiska historien bakom helgonet och det norska namnet, Sunniva.

Ny kyrkoherde i Garde församling

Felix Egegren är ny kyrkoherde i Garde pastorat och efterträder Benny Helgesson som har gått i pension. Felix Egegren kommer närmast från en tjänst i Kristinehamns pastorat. Men för många av oss är Felix sedan tidigare bekant då han arbetade som präst i Norra Gotlands pastorat 2018 och 2019.

– Det känns väldigt roligt och inspirerande att få leda Garde församling med sina fem socknar. Det viktigaste för mig som kyrkoherde i ett litet pastorat är att jag får möjlighet att verka i det lilla sammanhanget. Jag ser fram emot att få lära känna sockborna och verka utifrån de behov som finns, berättar Felix.

De socknar som tillhör Garde församling är Alskog, Ardre, Etelhem, Lye och Garde.

Ett längre reportage om Felix går att läsa i nummer 2 2018 av Gårdskorset.

Vi säger: Välkommen åter till Visby stift, Felix!

Våga vara glad – ett självklart kristet budskap

Kyrkoherde Tomas Holdar uppmanar oss till att känna glädje - inte minst i kyrkan.

Varför uppmanar du att vi måste våga vara glada?

Jag tror inte att vi måste vara glada om vi inte känner någon glädje. Men tacksägelsedagens evangelietext handlade om hur Jesu lärjungar visade översvallande glädje men att fariséerna, de laglärda, tyckte det var besvärande. Så de bad Jesus att han skulle säga till sina lärjungar att hålla tyst. Men då svarade Jesus:

”Om de tiger kommer stenarna att ropa”.

På högmässan, tacksägelsedagen i Havdhems kyrka kom kyrkoherde Tomas Holdar ut i denna utstyrel till församlingens glädje. Många uppskattade bilden som las ut på Facebook och jag hörde så klart av mig till honom för att ta reda på vad han menade. Foto: privat.

Jag tänker att det ibland behövs en nypa mod för att våga visa sin glädje och bortse ifrån vad eventuellt andra tycker; att glädjen skulle vara banal, futtig, löjlig eller till och med fel. Jesus försvarar på några ställen i evangelierna människors rätt att få känna glädje och visa den. Ett exempel på detta är när en kvinna kommer fram till Jesus och håller dyrbar balsam över hans huvud. Det sker medan Jesus är på en måltid med andra. Lärjungarna blir förargade och säger: ”Vilket slöseri! För det där hade man kunnat få mycket pengar att ge åt de fattiga.” Men då tillrättavisar Jesus dem och säger: ”Varför gör ni henne ledsen?” Jesus försvarar människans rätt till glädje. Det handlar inte om någon skadeglädje, en glädje som sker på någons bekostnad. Jesus lyfter fram den glädje som kommer ur ett rent hjärta.

Det kristna budskapet innehåller mycket glädje men även humor som kan locka till skratt?

Jag tycker mig se att Bibeln innehåller humor. En berättelse som jag kommer att tänka på är liknelsen om sådden. Där beskrivs det hur en såningsman kastar runt utsädet så att det hamnar både här och där. Fröna föll på väggkanten, på steniga ställen, bland tistlarna och så föll en del i den goda jorden. Alla som har någon erfarenhet av jordbruk vet att så slarvig eller drullig går det inte att vara om det ska bli någon vettig skörd. Med en rolig bild, en absurd situation, kan ett budskap understrykas. Kanske var det några som log, eller till och med skrattade, när Jesus gav dem sin liknelse.

Är det för lite skratt i kyrkan i dag?

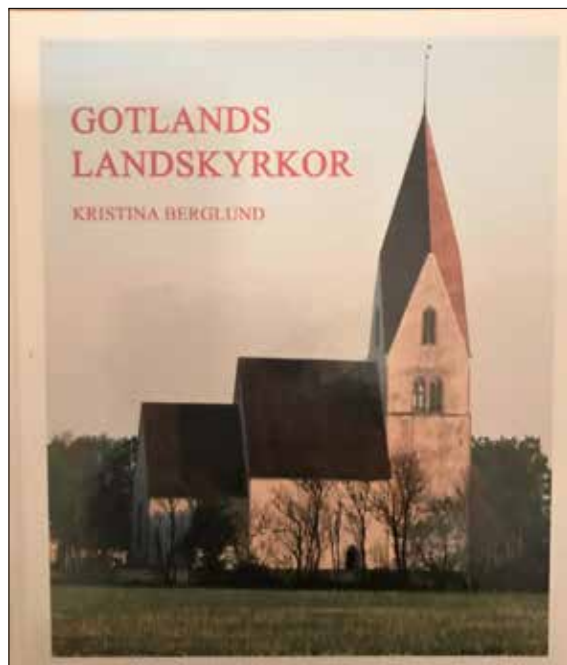
Med risk för att låta tråkig, men för mig är glädje så mycket mer än skratt, även om skrattandet är en del av glädjen. Jag ser glädje som något djupgående och som ligger nära friden. Men ett skratt, eller något som lockar till skratt och som bygger på en genomtänkt poäng, som en form av att betona ett viktigt och angeläget budskap, behövs nog lite då och då. Med hjälp av humorn kan vi både få en sund distans till oss själva samtidigt som vi närmare oss viktiga ämnen tro, andlighet och existentiella frågor. Jag kan nog inte svara på om det är för lite skratt i kyrkan i dag. Men jag tror att det finns en hel del sund humor i kyrkan.

En ny bok om våra kyrkor

Kristina Berglund, Gotlandsboken 2020

Jo, det finns utrymme för flera böcker om våra kyrkor. Ett enkelt skäl är att de kompletterar varandra med ny eller fördjupad kunskap, ett annat, mer pragmatiskt, är att flera av de tidigare basböckerna är slut på förlag och följaktligen svåra att få tag på.

Kristina Berglund är arkitekt och sommarboende på Gotland. Hon har tagit sig an kyrkorna från ett lite annorlunda perspektiv. Kristina har strukturerat upp boken utifrån tids- och konsthistorisk period, när de är uppförda, så som nestorn Johnny Roosval gjorde på sin tid. Det är alltså ingen alfabetisk redovisning så som vi oftast är vana vid med kyrkorna från A till Ö. Istället är det till exempel de i trä uppförda kyrkorna, de romanska kyrkorna, de gotiska och med fördjupningar i de olika elementen som är typiska för dessa tidsepoker. Dopfuntar, vägg- och takmaleri, glasmålningar och inventarier får särskilda kapitel. Det här är en bra utgångspunkt och innebär intressanta jämförelser emellan kyrkorna, men också en ökad förståelse för varje skede. Kristina Berglund kan sin sak. Hon är väl påläst och har under många somrar besökt samtliga kyrkor, en eller flera gånger och också fotograferat flitigt, vilket hon gör bra. För att läsaren enkelt ska hitta grundläggande fakta om alla nittioen kyrkor har hon en sextiosidig ”katalog” med presentation i bilder och med kortfattade texter om samtliga kyrkor. Men hon har även lagt in förslag på tio turer

där tre kyrkor ingår i varje tur och som tillsammans belyser de olika konsthistoriska skedena väl. En litteraturlista är alltid tacksamt för den läsare som vill fördjupa sig ytterligare, men Kristina går ett steg längre och presenterar med kortfattad text och bild ett tiotal böcker om Gotlands kyrkor. Ordlista i slutet av boken är inte heller så dumt – det är många konst- och religionshistoriska begrepp som dyker upp i texterna. Som sagt vad – det finns utrymme för ytterligare böcker om våra kyrkor – en så stor och näst intill outtömlig skatt är de. Här ryms mycket på de 226 sidorna.

Boken är illustrerad med många bilder av hög kvalitet, fotograferade av författaren. Hon har sinne för detaljer, vilket syns när hon fotograferar skulpturer och glasmålningar.

Sproge kyrka - restaurerades - Detta gjorde man

Kyrkan genomgick våren och sommaren 2020 en restaurering, vars mest synliga resultat var att långhusets innertak åter målades vitt. I övrigt har målsättningen främst varit att iståndsätta och vårda byggnaden och dess föremål för att säkra dess fortbestånd på sådant sätt som inte innebär några mer märkbara förändringar. Alla ytskikt, från smått till stort, har rengjorts och lagats vid behov. För konstnärligt och kulturhistoriskt känsliga partier anlätades konservatorer. Förvaringen av textilier förbättrades, uppvärmningssystem och elanläggning sågs över. Ett omfattande arbete bestod i de höga tornfasadernas omputsning. Kyrkan återinvigdes 10:e söndagen efter trefaldighet, den 16 augusti 2020.

Texten kommer från Kyrkohistoriska föreningens broschyr som togs fram till återinvigningen.

Kyrkoval 2021 - Du behövs!

Att vara förtroendevald i kyrkan är en fantastisk möjlighet att vara med och påverka kyrkans samtid och framtid. Nu är hög tid att fundera på om du vill kandidera eller rentav bilda en ny nomineringsgrupp. Den som kandiderar i kyrkovalet ställer sig under fyra år till förfogande för uppgiften att vara med som förtroendevald i något av de beslutande organen. De flesta förtroendevalda väljs till församlingen eller pastoratet, andra till stiftsnivå eller till kyrkomötet på nationell nivå. Gemensamt för alla förtroendevalda är att de fått ett förtroende av väljarna att vara delaktiga, ta ansvar, samarbeta och vara med och utveckla helheten. Kort sagt, bistå med kunskap, idéer och framåtanda.

Kyrkovalet har många likheter med de allmänna valen till kommun, landsting och riksdag, men det finns också olikheter. En av dem är att grupper som ställer upp i kyrkovalet kallas för nomineringsgrupper istället för partier. Antingen ansluter du dig till en nomineringsgrupp som redan är aktiv eller så skapar du en ny grupp tillsammans med människor som delar dina intressen eller värderingar.

Ansluta till en befintlig nomineringsgrupp

Undersök vilka grupper som finns representerade i den egna församlingens kyrkofullmäktige. Representanter för dessa nomineringsgrupper kan berätta mer om hur du kan göra för att ställa upp tillsammans med dem. Samma sak gäller på stiftsnivå och i kyrkomötet.

Bilda en ny nomineringsgrupp

Kanske är ni en grupp medlemmar som vill lyfta fram och fokusera på andra frågor än de som prioriteras nu. Det krävs ett antal personer som vill stödja er registrering och kandidater som vill ställa upp och är valbara. För att ansöka om registrering på församlings- eller pastoratsnivå behövs minst 10 stödpersoner som är röstberättigade. Ansökan från en ny grupp ska, för att gruppen ska kunna ställa upp i kyrkovalet 2021, ha inkommit till stiftet senast den 15 april 2021.

Har du frågor, kontakta gärna någon av valhandläggarna på stiftskansliet, Karin Mulde, karin.mulde@svenskakyrkan.se, tel. 0498-404916, Ulrika Holmberg, ulrika.holmberg@svenskakyrkan.se, tel 0498-404926 eller Weronica Östman, tel. 0498-404931, veronica.ostman@svenskakyrkan.se

Kalendarium 2021

På grund av pandemin blir det inget ordinarie kalendarium. Många aktiviteter avaktar man med att boka datum för. Håll uppsikt i hemsidor och utskick.

Stiftsstyrelse

11 februari kl. 14.00 (torsdag)
25 mars kl. 14.00 (torsdag)
29 april kl. 18.30 (torsdag)
19 maj kl. 18.30 (onsdag)
14 juni kl. 14.00 (måndag)
14 september kl. 18.30 (tisdag)
21 oktober kl. 18.30 (torsdag)
15 december kl. 14.00 (onsdag)

Domkapitlet

26 januari
3 mars
7 april heldag
6 maj
8 juni
1 september
12 oktober
9 november heldag

Stiftsfullmäktige

27 maj
20 november

Samfälligheten Gotlands kyrkors församlingsdelegerade

18 maj 14.00

Regionala samrådsgruppen sammanträder:

12 februari kl. 10.00–12.00
21 maj kl. 10.00–14.00
22 oktober kl. 10.00–12.00

Visby stift med församlingar på Gotland och Svenska kyrkan i utlandet söker

Biskopsadjunkt med inriktning på gudstjänstliv

Välkommen att ansöka senast 10 januari.

Läs mer om tjänsten på vår hemsida
svenskakyrkan.se/visbystift

Svenska kyrkan
VISBY STIFT

GOTLANDS KYRKVECKA

4-7 MAJ 2021

WWW.GOTLANDSKYRKVECKA.SE

GÅRDSKORSET

UTGIVARE

Stiftsstyrelsen i Visby stift

ANSVARIG UTGIVARE

Biskop Thomas Petersson

REDAKTÖR

Lars Bäckman

lars.backman@hotmail.com

LAY OUT

Lars Bäckman

UTGIVNINGSDRESS

Helge Andshuset

Box 1334

621 24 VISBY

TELEFON 0498-40 49 00

E-post visby.stift@svenskakyrkan.se

HEMSIDA

www.svenskakyrkan.se/visbystift

Vi förbehåller oss rätten att korta ner och lätt redigera insända bidrag.

Omslagsbild: Kyrkan hemma.

Foto: Grym Sara Westberger